

**VANHEMPIEN KIINTYMYKSEN JA HUOLENPIDON
YHTEYS 15-VUOTIAAN NUOREN ALKOHOLIN KÄYTTÖÖN**

**Liisa Keisu
Terveyskasvatuksen
pro gradu -tutkielma
Jyväskylän Yliopisto
Terveystieteiden laitos
Syksy 2006**

TIIVISTELMÄ

Vanhempien kiintymyksen ja huolenpidon yhteys 15-vuotiaan nuoren alkoholinkäyttöön

Liisa Keisu

JYVÄSKYLÄN YLIOPISTO

Liikunta- ja terveystieteiden tiedekunta

Terveystieteiden laitos

Terveyskasvatuksen Pro Gradu – tutkielma

60 sivua + 3 liitettä

Syksy 2006

Ohjaaja: Jorma Tynjälä

Tutkimuksen tarkoituksena oli selvittää, onko vanhempien kiintymyksellä ja huolenpidolla yhteyttä 15-vuotiaan nuoren alkoholin käyttöön liittyviin valintoihin. Alkoholinkäyttöön liittyvillä valinnoilla tarkoitetaan alkoholinkäytön useutta sekä humalajuomista.

Tämä työ on osa kansainvälistä WHO-Koululaistutkimusta, jossa neljän vuoden välein selvitetään laajasti nuorten elämää ja elämäntyyliä. Aineisto on kerätty keväällä 2002 nimettömällä kyselylomakkeella koulutuntien aikana. Tutkimusaineistona oli koko Suomea edustava otos 5.- 7.- ja 9. -luokkalaisia. Tässä tutkimuksessa tutkimusaineistona ovat 15-vuotiaat, eli 9.luokkalaiset. Vuonna 2002 9.-luokkalaisia oli mukana 2034 oppilasta, näistä vastanneita 1785 ja aineiston puhdistuksen jälkeen 1745. Vastausprosentti oli 87,8 %. Aineistoa kuvattiin ristiintaulukoinnin avulla ja tilastollista merkitsevyyttä testattiin khiin neliö -testillä. Toisena analyysimenetelmänä käytettiin logistista regressioanalyysiä.

Tutkimustulokset osoittivat, että vanhempien huolenpidolla ja kiintymyksellä on yhteys 15-vuotiaan nuoren alkoholinkäyttöön sekä 15-vuotiaan nuoren humalahakuisiin juomatapoihin. Varsinkin äidin huolenpidon yhteys on voimakas. Mitä vahvempaa vanhempien huolenpito tai kiintymys on, sitä harvemmin nuori käyttää alkoholia ja sitä harvemmin nuori on todella humalassa. Esimerkiksi jos äidin huolenpito on keskimääräistä vahvempaa, on yli viisi kertaa todennäköisempää, että 15-vuotias nuori ei käytä alkoholia ollenkaan verrattuna siihen, että äidin huolenpito on keskimääräistä heikompiä.

Tutkimuksen perusteella voi tehdä johtopäätöksiä sen suhteen, että perheen sisällä on tärkeää rakentaa luottamukselliset suhteet vanhempien ja nuorten välille. Vanhempien tulisi huomioida oma roolinsa ja vaikutuksensa ja toimia sen mukaisesti. Alkoholinkäyttö nuorena on selkeä riskitekijä tulevaisuutta ajatellen, joten on tärkeää, että kaikki sitä ehkäisevät tekijät ovat nuoren elämässä kohdallaan.

Asiasanat: alkoholinkäyttö, humalajuominen, huolenpito, kiintymys, nuoret

ABSTRACT

The Association between parents' attachment and monitoring and alcohol use of 15-year old adolescents

Liisa Keisu

JYVÄSKYLÄ UNIVERSITY
Faculty of Physical Education and Health Sciences
Department of Health Sciences
Health Education, Master's Thesis
Autumn 2006
60 Pages + 3 Appendices

Advisor: Jorma Tynjälä

The purpose of the study was to find out if parental attachment and monitoring are associated with 15 - year old adolescents' own choices concerning alcohol use. Adolescents' own choices alcohol use is meant the frequency of alcohol use and alcohol use purposed to get drunk.

The study is a part of the international HBCS –study, which solves out adolescents' life and lifestyle every four years. The data were collected in spring 2002 with anonymous questionnaire during school lessons. The basic group of the study was a representative sample of Finnish students in 5th, 7th, and 9th - grade. In this study the target group was 15-year old adolescents. In 2002 the study sample consisted of 2034 students at age 15: 1785 responded and after the cleaning process study sample was 1745. Response rate was 87,8 %. Results were described with cross tabulations with chi-square tests and logistic regression analysis were also used in statistical analysis.

The results indicate that parents' monitoring and attachment were associated with 15 –year old adolescents' alcohol use and drunkenness. Especially the association with mother's monitoring was very clear. The stronger the parents' monitoring or attachment was, the more rarely adolescent drank alcohol and were drunk. For example, if mother's monitoring was stronger than the average, it was over 5 times more probable that 15- year old adolescent did not use alcohol at all compared to the situation in which mother's monitoring was weaker than the average.

Based on the results some conclusions can be drawn. It is important that there are confidence relationships between parents and adolescents in the family. Parents should take into consideration their own roles and influence and act along those principles. Alcohol use in younger age group is a clear risk factor when thinking about the future so it is very important that all preventive factors are taken into consideration in adolescents' life.

Keywords: adolescent, alcohol drinking, alcoholic intoxication, parental attachment, parental monitoring

SISÄLLYS

1 JOHDANTO	6
2 PERHEET TÄNÄÄN	8
2.1. Perheen määrittelyä	8
2.2. Perheen merkitys nuorelle	10
2.2.1. Vanhempien rooli	11
2.2.2. Vanhempien asettamien rajojen merkitys	11
2.2.3. Vanhempien ja nuoren yhteinen aika	12
2.3. Vanhempien antama sosiaalinen tuki	13
2.3.1. Kiintymys	14
2.3.2. Huolenpito	16
2.4. Kodin kasvatusilmapiiri	17
2.5. Kehityksiä ja muutoksia nuoruudessa	17
3 ALKOHOLIN KÄYTTÖ	20
3.1. Alkoholinkäytön syitä ja vaikutuksia	20
3.2. Alkoholinkäytön taustatekijöitä	22
3.3. Nuorten alkoholinkäyttö	24
3.3.1. Käytön aloittaminen – ikä ja hankkiminen	24
3.3.2. Humalajuominen	25
4 TUTKIMUSTEHTÄVÄT	26
5 TUTKIMUKSEN SUORITTAMINEN	27
5.1. Tutkimusaineisto	27
5.2. Mittarit	28
5.2.1. Alkoholinkäyttö	29
5.2.2. Huolenpito	29
5.2.3. Kiintymys	30
5.3. Analyysimenetelmät	30
6 TULOKSET	32
6.1. Alkoholinkäyttö	32
6.2. Humalajuominen	32
6.3. Äidin huolenpito	33
6.4. Isän huolenpito	34

6.5. Äidin kiintymys	34
6.6. Isän kiintymys	35
6.7. 15-vuotiaan nuoren alkoholinkäyttö ja vanhempien antama kiintymys sekä huolenpito	36
6.8. 15-vuotiaan nuoren humalajuominen ja vanhempien antama kiintymys sekä huolenpito	42
7 POHDINTA	48
7.1. Luotettavuustarkastelu	48
7.1.1. Validiteetti	48
7.1.2. Reliabiliteetti	49
7.2. Päätulosten pohdintaa	50
7.3. Näkökulmia jatkotutkimuksiin	52
LÄHTEET	53

LIITTEET

Liite 1: Kyselylomake yleinen alkoholinkäyttö ja humalajuominen

Liite 2: Kyselylomake äidin ja isän huolenpito

Liite 3: Kyselylomake äidin ja isän kiintymys

1 JOHDANTO

Perheiden ja lasten elämässä on tapahtunut paljon 1990-luvun laman jälkeen ja siirryttäessä 2000-luvulle. Yhteiskunnan rakenne ja monet perinteiset asiat ovat muuttuneet. (Järventie 2001). Vaikka traditionaalinen perhesysteemi ja pitkäaikaiset liitot vähenevät, ja erilaisia perhetyyppisiä on syntynyt, edustaa perhe silti nuoren elämässä merkityksellistä aluetta (Ritala-Koskinen 2003, 121-139). Monet yhteiskunnalliset muutokset eletään, koetaan ja ratkaistaan perheiden sisällä: tämä tekee perheestä tärkeän tutkimuskohteen (Forsberg 2003, 8).

Nuorella on kodin lisäksi monia muitakin elämämpiirejä kuten koulu, kaverit, harrastukset. Kaikkiin elämämpiireihin voi sisältyä sekä riski-, haavoittuvuus- että voimavaratekijöitä. Kodin merkitys korostuu muutosten yhteiskunnassa, kun muutokset ja asenteet heijastuvat nuoren kehitykseen (Aalberg & Siimes 1999, 99). Vanhemmat elävät monenlaisten ristiriitaisten odotusten ja paineiden keskellä, ja nuoret etsivät itseään ja itsenäisyyttä yhä varhaisemmassa vaiheessa erilaisten kokeilujen kautta (Hirsjärvi ym. 1998, 12-32).

Itsenäistyminen liian varhain on lapsen tulevaisuuden kannalta selkeä riskitekijä. Itsenäisyyteen kasvamisen tulisi tapahtua vaiheittain suojaavassa ja huolehtivassa ympäristössä (Aalberg & Siimes 1999, 99). Monilta vanhemmilta näyttää kadonneen kyky kantaa vastuuta lapsista ja nuorista ja asettaa heille turvallisia rajoja (Terho 2002, 366-374). Valvomaton ajankäyttö lisää alttiutta tupakointiin, alkoholin ja huumeiden käyttöön, masennukseen, riskinottoon ja heikkoon koulumenestykseen. Tämä on suuri haaste sekä vanhemmille että koko yhteiskunnalle. Jos yksilöllä ei ole saatavilla aikuisen kannustavaa huolenpitoa tasaisesti myös kouluiässä, ei turvallinenkaan varhaislapsuus suojaa lasta esimerkiksi päihderiskeiltä. (Kuusisto & Nykänen 2000, 12.) Usein päihteiden kokeilut ovat osa alati vaihtuvia itsensä etsimisen kokeiluprojekteja, mutta myös osaksi keinotekoista pakenemista sosiaalisesta turvattomuudesta ja hädestä (Valli 1998, 22-28).

Alkoholi on suuri rasite yhteiskunnalle. Alkoholin käytön aiheuttamat välittömät kustannukset vuonna 2000 olivat 507 -666 miljoonaa euroa (Stakes 2003). Vuonna 2000 alkoholijuomien kulutus 15 vuotta täyttäneillä asukkaista kohden oli väkevien juomien kohdalla 2,2 litraa, viinien 22,9 litraa, long drink – juomien 4,3 litraa ja oluen 92,6 litraa (Stakes 2002b). Asenteet

alkoholinkäyttöä kohtaan ovat muuttuneet. Stakesin Kouluterveys – kyselyssä vuonna 2002 peruskoulun yhdeksäsluokkalaisista tytöistä 54 % ja pojista 70 % hyväksyi parin alkoholiannoksen juomisen muutaman kerran viikossa. Humalan kerran viikossa hyväksyi 39 % tytöistä ja 47 % pojista. Luvut ovat huolestuttavia senkin suhteen, että alkoholin suurkuluttamisen raja on *aikuisilla miehillä* 7 alkoholiannosta kerralla tai yli 24 alkoholiannosta viikossa, *aikuisilla naisilla* kerralla 5 alkoholiannosta tai yli 16 alkoholiannosta viikossa (Stakes 2002b). Kuinka monta annosta 15 -vuotias nuori tarvitsee ollakseen todella humalassa?

Nuoren alkoholinkäyttöön on monia syitä. Aikaisemmissa tutkimuksissa on tutkittu sosiaalisen tuen, perhemuotojen ja perhetekijöiden yhteyksiä nuoren alkoholinkäyttöön (mm. Korpela 2000, Ahlström, Metso & Tuovinen 2002, Kinnunen & Liukkonen 2003). Tämän tutkimuksen tarkoituksena on selvittää, millainen yhteys vallitsee 15- vuotiaan nuoren raportoiman äidin ja isän huolenpidon sekä kiintymyksen ja nuoren alkoholinkäytön ja humalahakuisen juomisen välillä.

2 PERHEET TÄNÄÄN

Perhe edustaa lapselle yhtä kaikkein merkittävintä elinpiiriä arkisessa ympäristössä (Ritala-Koskinen 2003, 121-139). Perheen piirissä eletään, koetaan ja ratkaistaan monia lapsen kehitykseen kuuluvia muutoksia. Alkoholinkäytön kannalta perhe ja erityisesti vanhemmat vaikuttavat lapsen antamalla hänelle toimintamalleja sekä välittämällä arvoja, asenteita, ihanteita, normeja ja moraalikäsitteitä (Keltinkangas- Järvinen 1994, 27. Pulkkinen 2002, 14-29. Ruoppila 1995, 30-39). Terhon (2002, 366-374) mukaan lapsen itsetunto, reaktiotavat ja asenteet ovat keskeisiä tekijöitä päihteiden kokeilemisen tai käytön suhteen. Nämä tekijät muodostuvat pääasiassa perheen vuorovaikutustilanteissa. Kaikista olennaisinta on luoda lapselle tasapainoinen ja turvallinen kehitys sekä turvata läheiset ihmissuhteet (Takala 1994, 7-30).

2.1. Perheen määrittelyä

Arkisuutensa ja tuttuutensa takia perhettä pidetään itsestään selvänä ja luonnollisena ilmiönä ilman syvällisempää kerrontaa (Forsberg 2003, 8). Kuitenkin nykyään se, että perheen voi määrittellä monin eri tavoin, tekee syvällisemmän pohdinnan aiheelliseksi. Perhettä ei enää voi ajatella pelkästään yleisenä käsitteenä, johon olisi olemassa selkeät ja yksiselitteiset kriteerit, vaan määrittäminen käsitteellisesti ja konkreettisesti kohtaa koko ajan vaikeuksia (Marin 1994, 10-23). Määrittely on vaikeutunut, koska isän ja äidin parisuhde päättyy yhä yleisemmin ja vanhemmat muodostavat uusia parisuhteita. Erilaisista parisuhteista voi ilmetä paljon erilaisia perheenjäsen ehdokkaita. Varsinkin lapset joutuvat pohtimaan, ketkä kaikki kuuluvat heidän omaan perheeseensä. Tämä pohdiskelu ei ole välttämättä tietoista, vaan voi olla myös tunteen tasolla tapahtuvaa. Pääsääntöisesti perheenjäsenten piiriin muodostavat isä, äiti ja heidän lapset, sekä ne henkilöt, jotka kiinnittyvät isään tai äitiin parisuhteen pohjalta. (Jallinoja 2000, 193-194.)

Hurme (1995, 139-156) sekä Ruoppila (1995, 30-39) kuvailevat perhettä dynaamiseksi systeemiksi. Tällä he tarkoittavat sitä, että perheeseen kuuluvien yksilöiden lukumäärä voi vaihdella, ja että jokainen perheen yksilö muuttuu vuorovaikutuksessa ympäristön kanssa. Tämä yksilön muutos ja vuorovaikutussuhteet vuorostaan muuttavat toisia perheenjäseniä.

Perhe eroaa muista sosiaalisista ryhmistä perheenjäsenten keskinäisillä tunteenomaisilla, sosiaalisilla tai juridisilla siteillä. Perheen jäsenten välillä on myös erityisiä rooleja, kuten puoliso, vanhemmat ja lapset, sisarukset ja sukulaiset. (Taskinen 1994, 3-6.) Perhesuhteet eroavat muista ihmissuhteista myös siinä, että ne ovat yhteisön normeihin säänneltyjä. Perhesuhteet sisältävät paljon rutiinipitoisia vuorovaikutustilanteita, totuttuja tapoja ja perheen omia käytäntöjä. Lisäksi ne ovat usein pitkäkestoisia. Perhesuhteet ovat kiinteämpiä kuin esimerkiksi ystävyysuhteet ja niiden uskotaan kestävän monissa tilanteissa missä ystävyysuhteet saattaisivat katketa. Perheen sisällä perheen jäsenet näyttävät monia sellaisia tunteita, mitä ei ulkopuolisille näytetä. Perheen ympärillä pidetään myös kulisseja: kaikkea mitä perhepiirin sisällä tapahtuu, ei paljasteta. (Rönkä & Kinnunen 2002, 7.)

Perheistä tunnetaan nykyisin kolme päämuotoa. Näitä ovat ydinperheet, suurperheet ja uusperheet. *Ydinperheet* ovat länsimaissa yleisimpiä. Niissä on yksi tai kaksi huoltajaa lapsineen. Yksihuoltajuus on lisääntynyt kaikkialla maailmassa ja suurin osa yksinhuoltajista on naisia. (Taskinen 1994, 3-6.) Yksinhuoltajat ovat länsimaissa yleensä eronneita, mutta myös naisia, jotka ovat tietoisesti halunneet hankkia lapsen ilman avo- tai avioliittoa. Yksivanhempaisuus on siis useimmiten seurausta tietoisista elämänvalinnoista. (Alanen 1994, 15-37.)

Suurperhe ajatellaan helposti todella suureksi perheeksi. Laajennetun perheen ei välttämättä tarvitse olla suuri. Periaatteessa isoisä ja pojanpoika muodostavat sellaisen. Useimmiten kuitenkin suurperheeseen kuuluu kaukaisempiakin sukulaisia. Perheet huolehtivat esimerkiksi vanhusten ja vammaisten hoidosta. *Uusperheet* ovat nimensä mukaisesti perheitä, joissa on tapahtunut lähtötilanteesta suuria muutoksia. Uudelleen avioituneet tai uudessa avioliitossa asuvat henkilöt kuuluvat uusperheisiin, varsinkin jos mukana on lapsia edellisistä liitoista. (Taskinen 1994, 3-6.)

Tässä työssä perheeksi määritellään se ryhmä ihmisiä, joita yhdistää verisukulaisuus, vahva tunneside tai molemmat, ja jotka ovat ensisijaisesti vuorovaikutuksessa keskenään. Perhe huolehtii yksilön perustarpeista ja perheen jäsenillä on velvollisuuksia toisiaan kohtaan.

2.2. Perheen merkitys nuorelle

Perheen muotojen muuttumisesta huolimatta perhettä instituutiona sekä perheen merkitystä arvostetaan (Huttunen 2001, 36). Vaikka arkipäivän ilmiönä perhe on tullut vaikeammin hahmotettavaksi, ihmiset haluavat yhä kuulua perheeseen ja elää perheyhteisössä. Tätä käsitettä vahvistaa Väestöliiton vuoden 1998 perhebarometri, jonka mukaan perhettä arvostetaan eri elämänalueista kaikkein eniten, jopa työssä menestymistä enemmän. Yli 80 % tutkimukseen vastanneista ilmoitti perheen olevan yleisistä arvoista kaikkein tärkein. (Reuna 1998, 13-14).

Perheen merkitys ja perheelle määritellyt tehtävät ovat eri yhteyksissä erilaisia. Perheen biologisesta tehtävästä, tuotantotehtävästä, kasvatustehtävästä, koulutustehtävästä, tunnetehtävästä sekä statustehtävästä on kuitenkin oltu yksimielisiä kulttuurista riippumatta. Yhteiskunnan muuttuessa tehtävät ovat hieman kaventuneet, koska tuotanto, koulutus sekä sosiaalinen asema liittyvät kiinteämmin myös muihin sidoksiin kuin perheeseen. (Hurme 1995, 139-156.) Perheorganisaation keskeinen sosiaalinen merkitys on arjen jakaminen. Konkreettisesti perheissä tapahtuu suurin osa arkisesta työstä: kotitaloudesta, fyysisestä, psyykkisestä ja sosiaalisesta hoivasta ja virkistyksestä. Vaikka nuoren mielestä perhe-elämä voi vaikuttaa tylsältä velvollisuuksiineen ja kotitöineen, se voi tarjota kiihkeään menoon tottuneelle nuorelle hengähdystauon kaveripiiristä ja koulun aiheuttamista suorituspainesta. (Rönkä ym. 2002, 51-67.) Yhteiskunnan arki järjestetään, eletään ja koetaan mittavassa määrin perhesuhteiden puitteissa, joten perhe-elämä vaikuttaa keskeisesti myös yhteiskunnan kehitykseen kokonaisuutena (Gerris 1994, 144-162. Takala 1994, 7-30). Länsimaisissa hyvinvointivaltioissa perhe on myös julkinen laitos sen ohella, että sitä pidetään merkitykseltään yksityisyyden alueena. Valtiot nojaavat sekä tavanomaisen arkielämän organisoinnissa että riittävän väestöpohjan turvaamisen osalta perheeseen. Näin perheiltä myös edellytetään tarpeellista suoriutumista näistä tehtävistä. (Takala 1994, 7-30.)

Nuoren alkoholinkäytön suhteen perhe on merkittävässä asemassa. Sveitsiläisen tutkimuksen mukaan perheen keskinäiset suhteet ja siteet ovat vahvasti vaikuttamassa nuoren asenteisiin alkoholinkäyttöön liittyen. Tiiviit perhesiteet, joilla tarkoitetaan esimerkiksi läheisyyden tuntemista, avointa keskustelua, vapaa-ajan viettämistä tai avun tarjoamista kun sitä tarvitaan, minimoivat nuoren riskiä käyttää alkoholia toistuvasti ja suuria määriä kerrallaan. (Kuntsche & Kuendig, 2006, 71-86.)

2.2.1. Vanhempien rooli

Perhe kiinnittyy tiukasti yksilön elämänvaiheisiin ja erityisesti lapsuudessa, ”ensimmäisessä vaiheessa” perheyhteisö on lapsen elämän merkityksellisimpiä alueita (Ritala-Koskinen 2003, 121-139). Koti tarjoaa lapselle ”minulla on” – kokemuksen läheisillä ihmisillä, turvallisuuden tunteella sekä elämän aineellisella perustalla. Lasten ja nuorten käsityksien muodostuminen perustuu tiettyihin olettamuksiin, jotka he ovat omaksuneet lähiympäristöstä (Helve 2002, 16). Yksilön käyttäytyminen tulee perheen parissa kommunikoitavaksi, käsiteltäväksi, koettavaksi, valvotuksi, uskotuksi ja tuetuksi (Eräsaari 1994, 178-195). Mallit, joita nuoren lähellä olevat ihmiset edustavat, ovat tärkeässä merkityksessä vaikuttamassa esimerkiksi nuoren omiin ratkaisuihin alkoholinkokeilun ja -käytön suhteen (Valli 1998, 22-28). Vanhemmat vaikuttavat lapseen välittämällä arvoja, asenteita, ihanteita, normeja ja moraalikäsitteitä. Lisäksi vanhemmat voivat opettaa ja ohjata lapsia, ja he voivat luoda toimintaedellytyksiä tai rajoittaa joitakin toimintoja. Vanhemmat myös vahvistavat, palkitsevat tai rankaisevat lapsiaan. Tällä tavalla he pyrkivät osoittamaan, minkälainen toiminta on toivottavaa ja minkälaista he pitävät epäsuotuisana. Vanhempien onnistunut lapsen kasvattaminen perustuu siihen, miten he luovat edellytyksiä ja puitteita lapsen kehitymiselle sekä miten he ovat vuorovaikutuksessa lapsen kanssa. Kotiin ja vanhempiin liittyy myös yksilön itsetunnon kehitys. Perheen piirissä hyvä itsetunto ilmenee esimerkiksi lapsen varmuutena siitä, että vanhemmat rakastavat häntä, tai kokemuksena, että hän on vanhemmilleen tärkeä eikä häneltä odoteta liikaa. (Keltikangas-Järvinen 1994, 27. Pulkkinen 2002, 14-29. Ruoppila 1995, 30-39.)

2.2.2. Vanhempien asettamien rajojen merkitys

Lapset tarvitsevat kehitysvaiheessa vanhemmiltaan myös rajoja, jotka suojaavat häntä vahingoittavilta ratkaisuilta (Aalberg & Siimes 1999, 99-104). Jonkinasteisten rajojen asettaminen kuuluu aina lapsen hoivaamiseen ja turvallisuudentunteeseen. Missään kehitysvaiheessa lapselle ei tulisi antaa rajatonta vapautta tehdä mitä hän haluaa, sillä lapsen toimintojen rajoittaminen on lapsen suojelemista ja vartioimista. Rajojen asettamisella ei kuitenkaan pyritä siihen, että yksilö oppii pelkästään tottelemaan ja noudattamaan ulkopuolelta tulevia määräyksiä. Tavoitteena on, että yksilö itse oppii hallitsemaan itsensä, oppii kompromissien teon ja tajuaa vaikutukset. (Keltikangas-Järvinen 1994, 146-152.)

Perusta rajojen asettamiselle on aikuisen halu suojella ja turvata nuorta, antaa tilaa nuoren kasvulle: luoda elämän edellytyksiä (Hoikkala 1993, 236). Nuoren alkoholinkäytön suhteen rajojen asettaminen on tärkeää. Lintonen ym. (2001, 159-168) ovat todenneet tutkimuksissaan, että vanhempien suorittama kontrollointi saattaa olla merkittävämpää nuoren alkoholinkäyttöä ajatellen kuin pelkkä keskustelu siitä.

Kyky asettaa rajoja sekä noudattaa niitä pohjautuu kiintymykseen ja välittämiseen. Rajat luovat turvallisuutta ja luottamusta siihen, että aikuinen hallitsee tilanteen (Pulkinen 1997, 40). Vanhempien asettamia rajoja vastaan kapinointi on murrosikäisellä Keltinkangas-Järvisen (1994, 146-152) mukaan samalla tavalla turvan hakemista kuin kaksivuotiaan uhma. Samaa mieltä ovat myös Aalberg & Siimes (1999, 99-104) todetessaan, että nuorille on ominaista kokeilla rajoja ja sääntöjä. Tällä tavalla nuori varmistaa, että rajat ovat olemassa ja että ne kestävät. Tarkoitus on varmistua siitä, että ympärillä on ihmisiä, jotka pystyvät huolehtimaan ja ottamaan vastuun, ja jotka välittävät niin paljon, että kestävät kiukuttelun.

2.2.3. Vanhempien ja nuoren yhteinen aika

Viime aikoina on usein esitetty, että nykyajan vanhemmat tekevät pitkää työpäivää, ja ovat kiireisiä sekä uppoutuneita työhönsä. Naisista, joilla nuorin lapsi on 7-17 -vuotias, yli 80 % tekee normaalin pituista (35-40h/viikko) tai pitkää (yli 40h) työviikkoa. Isistä, joilla on saman ikäisiä lapsia, vastaavia työviikkoja tekee yli 90 %. (Hulkko 2003, 31.) Kiireestä on tullut elämään kuuluva, normaali ilmiö, jonka tieltä raivataan esteitä kuten rutiineja ja rituaaleja (Kuivakangas 2002, 30-50). Tilastokeskuksen ajankäyttötutkimuksessa 2002 kouluikäisten vanhemmilta kysyttiin ”miten usein koette olevanne kiireinen?” Kokoaikatyötä tekevien lasten äideistä 42 % ja isistä 32 % vastasi olevansa jatkuvasti kiireinen. (Pääkkönen & Niemi 2002, 40.) Jälkikasvusta ei enää ehditä huolehtia riittävästi. Monissa perheissä aikuisen ja lapsen päivittäinen ero voi venyä yli kymmeneen tuntiin. Vanhempien ja lasten välisen kiintymyssuhteen heikkeneminen on vaarana, eikä aikuinen välttämättä tiedä nuoren maailmasta tarpeeksi. Lapsilla ja nuorilla yksinäisyys ja valvonnan puute heidän ajankäytöstään saattaa altistaa erilaisille ongelmille, kuten turvattomuuden tunteisiin, pelkoihin, ahdistukseen tai masennukseen. Nämä luovat suotuisaa perustaa päihteiden käytön kokeilemiseen. (Terho 2002, 366-374.) Tilastokeskuksen ajankäyttötutkimuksessa 2003 kävi ilmi, että ne vanhemmat, joilla on ainakin nuorin lapsista 7-17 -vuotias, tekevät paljon myös

epätyypillisiä työaikoja. Epätyypillisillä työajoilla tarkoitetaan iltatöitä, yö- ja viikonlopputöitä. Äidit ja isät tekevät näitä töitä keskimäärin saman verran: iltatöitä lähes 60 %, viikonlopputöitä noin 40 % ja yötöitä vajaa 20 %. Kun lapset ovat kasvaneet kouluikänsä, vietetään työn parissa tiiviisti aikaa. (Hulkko 2003, 43-50.)

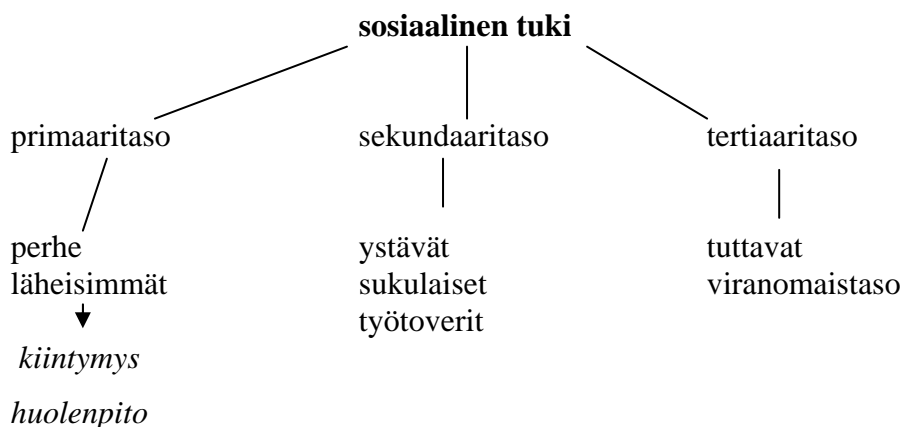
Viime aikoina on myös osoitettu, ettei lasten kanssa vietetyn ajan määrää voi korvata laadulla. Toisin sanoen lasten ja perheen parissa vietettyihin harvoin hetkiin satsaamalla vanhemmat eivät voi korvata mahdollista suurta poissaoloa tai sen vaikutuksia. Sekä laatu että määrä ovat molemmat tärkeitä. Perhe on kiinnekehta yksilön elämässä. Perheeltä odotetaan rakkautta, vuorovaikutusta, kiintymystä, hyväksyntää omana itsenään sekä turvallisuutta. Lapsi tarvitsee sekä joutilasta yhdessäoloa aikaa että aikaa, jolloin vanhemmat antavat koko huomionsa lapselle. Kun vanhemmat ovat osallisia jokapäiväisessä arjessa, he mahdollistavat lasten kokemusten jakamisen, kuuntelemisen sekä luovat huolenpidon ja turvallisuuden ilmapiiriä. Lapsen hyvinvoinnin ja kehityksen kannalta tämä on tärkeä seikka. (Kinnunen & Mauno 2002, 99-119. Kuivakangas 2002, 30-50. Pulkkinen 2002, 14-29.)

Lasten ja nuorten ajankäyttötutkimuksen mukaan nuoret käyttävät aikaansa sosiaaliseen kanssakäymiseen vajaan tunnin koulupäivästä ja noin puolitoista tuntia vapaapäivästä. Sosiaaliseen kanssakäymiseen luetaan vain varsinainen seurustelu ja juttelu perheenjäsenten tai tuttavien kanssa. Näin ollen yhdessä olemista voi esiintyä enemmänkin esimerkiksi television ääressä. Kuitenkin yläasteikäiset ovat 30 % valveillaoloajastaan yksin. Yksinolo voi tarkoittaa myös vetäytymistä omaan huoneeseensa läksyjä tekemään tai television katsomista yksin, vaikka talossa olisi muitakin perheenjäseniä. (Pääkkönen 2002, 2-8.)

2.3. Vanhempien antama sosiaalinen tuki

Vanhemmat ja perhe antavat yksilölle sosiaalista tukea. Sosiaalisilla verkostoilla ja sosiaalisella tuella on yhteys yksilön terveyden sosiaalisen ulottuvuuden kautta (Korpela 2000). Terveyden sosiaalisen ulottuvuuden indikaattoreita ovat vuorovaikutukseen ja sosiaaliseen kanssakäymiseen liittyvät ilmiöt kuten ihmissuhdeverkostot ja sosiaalinen integraatio vertaisryhmiin (Kannas 1994, 49-64). Sosiaalista tukea voi määritellä eri tavoin eri lähtökohdista, mutta tiivistettynä se on ihmisten välistä vuorovaikutusta (Kumpusalo 1991, 14). Sosiaalisessa tuessa ihmiset antavat ja saavat henkistä, emotionaalista, tiedollista,

toiminnallista ja aineellista tukea. Toiminta voi olla suoraa henkilöltä toiselle tai epäsuoraa, järjestelmän kautta annettua. Kumpusalon (1991, 9,15) mukaan sosiaalinen tuki voidaan luokitella primaari-, sekundaari ja tertiaaritasoon sosiaalisten suhteiden läheisyyden mukaan. Perhe ja läheisimmät kuuluvat primaaritasoon. Tähän liittyvät emotionaalinen ja henkinen tuki. Burleson & Kunkel (1996, 110-111) sisällyttävät emotionaaliseen tukeen kiintymyksen, kumppanuuden, intiimisyyden ja avunannon. Barrera ja Li (1996, 313-343) ovat kuvanneet lapsen perheeltään saamaa tukea sanoilla hoiva, huolenpito, kiintymys ja läheisyys. Sekundaaritaso koostuu ystäväistä, naapureista, sukulaisista tai työtovereista. Tertiaaritason muodostavat tuttavat sekä viranomaiset antamalla virallista sosiaalista tukea. Tässä työssä keskitymme sosiaalisen tuen perheen antamaan primaaritasoon, erityisesti emotionaalisen tuen muotoihin kiintymys ja huolenpito. (Kuvio 1.)

Kuvio 1 Sosiaalisen tuen muodot (mukaillen Barrera & Li 1996)

2.3.1. Kiintymys

Kahden yksilön välinen kiintymyssuhde muotoutuu sosiaalisessa vuorovaikutuksessa (Silven 1996, 65). Bowlby (1988) kollegoineen on määritellyt *kiintymyssuhteen emotionaalisesti merkittäväksi siteeksi, jonka ihminen luo turvallisuuden tunteen takaamiseksi*. Bowlby tutki kiintymystä (attachment) lähinnä pienen lapsen ja vanhemman välillä. Hurme (1995, 145) on määritellyt termin ”attachment” kiintymyskäyttäytymiseksi. Tällä hän tarkoittaa voimakasta tarvetta olla toisen henkilön lähellä ja vuorovaikutuksessa hänen kanssaan. Se, miten perhe ja vanhemmat voivat vaikuttaa lapseen, perustuu vallitsevaan molemminpuoliseen

kiintymyssuhteeseen. Vaikutus voi olla joko tietoisista, suoraa vaikuttamista tai epäsuoraa. Epäsuora vaikuttaminen voi perustua siihen, että vanhemmilla ei ole tarkoitusta vaikuttaa, tai että he eivät edes ole tietoisia vaikuttamisestaan. (Hurme 1995, 139-156.)

Perheen ja muun lähiympäristön kokemukset sekä tuki ovat sidoksissa yksilön kehitykseen (Vertio 2003, 69). Lapsuudessa ja nuoruudessa syntyy tukiperusta, joka vaikuttaa elämässä pärjäämiseen ja tunteeseen oman elämän ohjaksissa olemisesta. Tämän tunteen voi kuvitella olevan eräänlainen tukiperusta, jolle yksilöt rakentavat erilaisia selviytymisen mekanismeja pärjätäkseen vastoinkäymisten sattuessa. Näitä taitoja ovat tavat puolustautua, pärjääminen sosiaalisissa tilanteissa, tappion ja pettymysten kestämisen taidot, stressinsietokyky, vastuullisuus sekä vuorovaikutusosaaminen. Vaikka nuoruus on uusien sosiaalisten suhteiden luomisen aikaa ja kaveripiirit vaikuttavat yksilön kehitykseen, on silti perheellä keskeinen asema nuoren sosiaalisessa maailmassa (Välimaa 2000, 152). Verrattuna kaveripiiriin, nuori kaipaa vanhemmiltaan virikkeiden sijaan tunteiden vastaanottamista ja tasapainottamista (Rönkä ym. 2002, 51-67). Kiintymyskäyttäytyminen on juuri sosiaalista vuorovaikutusta ja turvallisuuden tunteiden hakemista. Nykynuoren elämä on yhä pirstaleisempaa, jolloin tarvitaan paikka, johon nuori voi luottaa ja josta voi saada rakkautta sekä hyväksyntää (Aittola 1998, 172-187). Seckerin (1997, 126-136) tutkimuksessa 13-14 -vuotiaat nuoret halusivat vanhemmiltaan paneutumista heidän asioihinsa, huoliin ja murheisiin, sekä lisää kuuntelemista ja kommunikointia. Nuoret tuntevat vanhempien seurassa itsensä vähemmän hermostuneiksi, hämmentyneiksi ja turhautuneiksi. Kun perheeseen ei liity mitään erityisiä ongelmia, kotona nuori tuntee itsensä tärkeäksi ja rauhalliseksi.

Väitöstutkimuksessaan Innanen (2001) havaitsi, että kiireetön yhdessäolo perheen parissa liittyy nuorten mukavimmiksi koettuihin muistoihin. Nuorelle ei siis tarvitse tarjota kotona perheen seurassa huippuvauhtia ja elämyksiä, niitä nuori hakee mieluiten muualta. Keskeistä on vanhempien saatavilla oleminen ja vuorovaikutus. Nuorten ihmissuhteet ja hyvinvointi (NISU) – tutkimuksessa vuonna 2000 (Rönkä 2001, 52-57) tarkasteltiin nuorten ja vanhempien yhdessä viettämän ajan määrää ja laatua. Keskeistä tuloksissa oli sama mikä Innasen tutkimuksessa; nuoret eivät odota vanhemmiltaan erityisiä virikkeitä, toimintaa tai ”laatu-aikaa”. Tärkeintä oli arkinen yhdessäolo – television katsominen, syöminen yhdessä, kaupassa käyminen, ruoan tekeminen, jutteleminen. Lisäksi se, että vanhemmat ovat tarvittaessa saatavilla, kiinnostuneita ja halukkaita auttamaan, oli tärkeää.

Tässä tutkimuksessa kiintymystä tutkitaan kriteereillä, jotka pohjautuvat aikaisempiin tutkimustuloksiin kiintymykseen liittyvistä olennaisista asioista. Aiempien tutkimustulosten mukaan kiintymyksen suhteen on tärkeää, että vanhemmat ovat saatavilla avunantamiseen silloin kun nuori sitä tarvitsee ja että vanhemmat antavat luvan tehdä asioita, joista nuori pitää. Vanhempien tulee olla rakastavia ja yrittää ymmärtää nuoren ongelmia ja huolia. Tärkeää on myös se, että vanhemmat antavat nuoren päättää omista asioista ja että vanhemmat saavat nuoren olon tuntumaan paremmalta silloin kun nuori on pahoittanut mielensä.

2.3.2. Huolenpito

Vanhempien huolenpitoa on vaikea määritellä, koska se voi sisältää monenlaisia ulottuvuuksia. Tässä tutkimuksessa huolenpidolla tarkoitetaan vanhempien kontrollointipyrkimyksiä: sitä, millä tavalla he ovat tietoisia lastensa menemisistä ja tekemisistä. Huolenpidon kannalta on tärkeää, tietävätkö vanhemmat keitä heidän lastensa ystävät ovat, missä lapsi viettää aikaansa koulun jälkeen, iltaisin tai vapaa-aikanaan tai ovatko vanhemmat tietoisia lastensa rahankäytöstä. Lintosen ym. (2001, 165) tutkimuksissa havaittiin, että mitä enemmän nuorella on rahaa käytössään, sitä todennäköisemmin hän myös käyttää sitä alkoholiin. Kinnusen ja Liukkosen pro gradu -tutkimuksessa käy ilmi, että vanhempien huolenpito, varsinkin tieto nuorten tekemisistä on merkittävästi yhteydessä nuoren alkoholinkäyttöön. Mitä enemmän vanhemmat tietävät nuorten menoista ja olinpaikoista iltaisin, sitä vähemmän nuoret juovat alkoholia. (Kinnunen & Liukkonen 2003, 45) Tutkimuksissa (Välimaa 2000, 115. Huurre ym. 1996, 17-24) on osoitettu erityisesti äidin roolin merkitystä perheen vuorovaikutuksessa. Äideillä on arkea organisoidessaan paljon kontaktimahdollisuuksia lastensa kanssa, ja myös omista henkilökohtaisista asioista puhumisen helppous naispuoliselle henkilölle on huomattu.

Vanhempien kontrollointi on siis tärkeässä asemassa: vanhempien tulee olla tietoisia nuorten tekemisiä ja sopia tietyistä rajoista (Rönkä ym. 2002, 554). Se, miten vanhemmat kontrolloivat lapsiaan ja kuinka ovat tietoisia nuoren elämästä, vaikuttaa nuoren tekemisiin ja kodin yleiseen ilmapiiriin (Steinberg 2001, 1-19).

2.4. Kodin kasvatusilmapiiri

Kodin kasvatusilmapiiri muodostuu vanhempien kasvatususkomuksista, perheenjäsenten välisistä vuorovaikutussuhteista sekä asteesta, millä lasten käyttäytymistä valvotaan ja rajoitetaan (Hirsjärvi ym.1998, 12-32). Vanhempien keskeisenä tehtävänä on sosiaalista lapsi mukautumaan muiden odotuksiin ja samalla ylläpitää lapsen yksilöllisyyttä. Steinberg (2001, 1-19) on todennut tutkimuksissaan, että perheen lämmin emotionaalinen ilmapiiri vaikuttaa siihen, miten nuori vastaanottaa ohjeita ja neuvoja vanhemmiltaan. Näin ollen siis lämmin ilmapiiri voi olla suojaava tekijä alkoholinkäytön suhteen.

Tärkeintä lapsen kehityksen kannalta on se, miten hän itse kokee kasvatusilmapiirin. Pulkkinen (1994, 38) tutkimusten mukaan kasvatusilmapiiri voidaan jakaa kahteen luokkaan: lapsikeskeiseen ja aikuiskeskeiseen. Lapsikeskeisessä ilmapiirissä lapsi on kiinnekohta: hän tuntee vanhempien olevan kiinnostuneita hänen asioistaan, kannustavan ja auttavan keskustelemalla ja neuvomalla. Lapsen toiminnalle asetetaan rajat, jotka ovat perusteltuja. Vanhemmat luottavat lapseen, tietävät missä ja kenen kanssa lapsi viettää vapaa-aikaansa eikä vapaa-ajan vietto aiheita ristiriitoja. Tämänkaltainen kasvatus antaa tasapainoista perustaa sosiaalisille taidoille, vastuunotolle, oppimishalukkuudelle sekä yhteiskuntaan jäsentymiselle. (Pulkinen 1997, 39.)

Jos ilmapiiri on aikuiskeskeinen, lapsen kasvatus pohjautuu aikuisten tarpeista ja mielialoista. Lapsen asioista ei olla samalla tavalla kiinnostuneita: vanhemmat ovat epäjohtonmukaisia, rangaistuksissa kohtuuttomia eivätkä keskustele lapsen kanssa. Aikuisten oma ajankäyttö, mielihalut ja mukavuuden halu menevät lapsen tarpeiden edelle. Tämä ilmapiiri on yhtenevä käytösongelmiin sekä kotona että koulussa, sosiaaliseen avuttomuuteen, työelämään sijoittumisen vaikeuksiin, yhteiskuntaan jäsentymättömyyteen ja alkoholin ongelmakäyttöön. (Pulkinen 1994, 38.)

2.5. Kehityksiä ja muutoksia nuoruudessa

Nuoruutta voidaan pitää siirtymävaiheena lapsuudesta aikuisuuteen (Nurmi 1995, 256-274). Sosiaalisessa merkityksessä nuoruus rajautuu lapsuuden hoivan, ohjauksen ja valvonnan alaisena olemisen sekä aikuisuuden itsellisyyden ja vastuullisuuden väliin (Valli 1998, 22-28).

Nuoruusaikana yksilö kehittyy fyysisesti aikuiseksi, oppii keskeiset yhteisössä tarvittavat taidot ja valmiudet sekä muodostaa käsityksen omasta itsestään. Tänä aikana kehitys on hyvin monitasoista. Kehitystä ohjaavat biologiset, psykologiset, sosiaaliset ja jopa yhteiskunnalliset tekijät. Nuoruus on yksilön elämänvaiheessa pitkä ajanjakso, joten on selkeämpää jaotella se eri vaiheisiin. Yleisiä kriteereitä jaotteluun ei ole, mutta yleiseksi käytännöksi on muodostunut nuoruuden jaotteluun varhaisuoruuteen (11-14v), keskinuoruuteen (15-18v) sekä myöhäisnuoruuteen (19-25v). (Nurmi 1995, 256-274.) Nuoruuden alku on helpommin määriteltävissä kuin päättyminen ja aikuisuuteen siirtyminen (Välimaa 2000, 36).

Nuoruudessa elämän asioiden tärkeysjärjestys muuttuu ja myös suhde vanhempiin kokee muutoksia (Pötsönen 1995, 15-27). Yleensä yläasteelle siirtymisen aikoihin nuoren tunteet vanhempia kohtaan tulevat ristiriitaisemmiksi, monimutkaisemmiksi ja emotionaalisesti etäisemmiksi. Nuori välttää aikaisemmin esiintynyttä riippuvuutta vanhempiaan kohtaan ja hakee tukea ikätovereistaan (Aalberg & Siimes 1999, 99-104). Nuoret solmivat paljon sosiaalisia suhteita ja perheen asema on luonut perustan tälle. Perheen sisäiset ihmissuhteet ja ilmapiiri antavat pohjan tuleville ihmissuhteille ja niiden luomiselle. (Valli 1998, 43.) Kaikki kiinnostava tuntuu liittyvän kaveripiiriin ja riidat vanhempiin saattavat lisääntyä. Nuoret viettävät enemmän aikaa poissa kotoa, ja perheen yhdessä viettämä aika vähenee. Yleensä kuitenkin kahdenkeskinen aika vanhemman ja nuoren välillä pysyy samana. Tämä henkinen etäännyminen on luonnollista, onhan nuoren kehitystehtävänä vähitellen itsenäistyä ja rakentaa omaa identiteettiään. Vanhempien rooli ”huolenpitäjästä” vaihtuu ”ohjaajaksi ja mentoriksi” nuorelle aikuiselle (Barnes 1995, 324). Vanhempien tehtävänä on antaa vähitellen nuorelle lisää tilaa ja vastuuta. Nuoren psyykkis-sosiaalisen kehityksen kannalta suotuisin tilanne edellyttää samalla vahvaa tunnesuhdetta vanhempiin sekä omaa vapautta ja vastuuta. Sopivanlaista välittämistä on kiinnostus, muistaminen, tilan antaminen ja tiukkuus (Jarasto & Sinervo 1999, 69) Vahva kiintymyssuhde on pohja itsenäistymiskehitykselle, joka tukee itseluottamusta ja kykyä asettaa omia tavoitteita. Ongelmakäyttäytymisen riskiä puolestaan lisäävät ristiriitaiset suhteet vanhempiin, ylikorostunut itsenäistymispyrkimys sekä pelkästään kaveripiirin emotionaaliseen tukeen nojaaminen. (Rönkä ym. 2002, 51-67.)

Nuoruuden kehityksessä rakentuu myös yksilön itsetunto. Itsetunto kertoo, tiedostaako yksilö itsensä, tuntee tai arvostaako itseään. Jos nuoren itsetunto on heikko, hänellä saattaa olla vaikeuksia kuvata ja arvioida itseään, hänen käyttäytymisessään voi näkyä merkkejä pelokkuudesta, arkuudesta ja hän voi vahvasti jäljitellä muiden käyttäytymistä. Toisaalta

heikon itsetunnon omaava nuori voi käyttäytyä tyrannisoivasti, dominoivasti, häiritsevästi ja huomiota herättävästi. Heikko itsetunto näkyy myös päätösten ja valintojen tekemisen vaikeudessa, jolloin ryhmän paine ja yhdenmukaisuuden tunne ovat merkittäviä. Myös epäluuloisuus muita ihmisiä kohtaan, suoritus- ja vuorovaikutustilanteiden välttäminen, tavoitetason epärealistisuus, ongelmat sosiaalisissa suhteissa sekä muut käyttäytymisongelmat ovat yhteydessä heikkoon itsetuntoon. Heikon itsetunnon omaava on siis riskialueella omaksumaan epäterveellisiä elämäntapoja sekä kokeilemaan erilaisia päihteitä. (Aho & Laine 1997, 20-47.)

Yksilön itsetunnon kehittymiseen ja minäkuvaan vaikuttavat sosiaaliset kokemukset ja vuorovaikutus. Koti, koulu ja kaverit ovat tärkeimpiä vaikuttajia. Kodin rakenneominaisuuksilla kuten koolla, eheydellä tai sosiaalisella taustalla ei näytä olevan voimakasta yhteyttä itsetunnon kehittymiseen. Tärkeämpää on, millainen perheen sisäinen vuorovaikutus on ja miten yksilö kokee oman roolinsa perhepiirissä: onko hän hyväksytty ja arvostettu. Vanhempien monipuolinen vuorovaikutus, rohkaisu ja kannustus auttavat lapsia kehittämään vahvan itsetunnon. Kun vanhemmat ovat kiinnostuneita lapsistaan ja suhtautuvat heihin avoimesti ja lämpimästi, mutta silti asettavat selvät rajat käyttäytymiselle, lapsista kehittyi positiivisen minäkuvan omaavia sekä vahvoja itsetunnon. (Aho & Laine 1997, 39-42.)

Lapsen kehitys nuoruuteen on prosessi, johon monet tekijät vaikuttavat. Ympäristö vaikuttaa yksilöön, ja toisaalta yksilö vaikuttaa ympäristöönsä, esimerkiksi siihen, miten muut häneen suhtautuvat (Pulkkinen 1997, 37). Nuori tekee ihmissuhteiden ja ikäsidonnaisen kehitysympäristönsä puitteissa erilaisia valintoja, jotka ohjaavat hänen elämäänsä (Välimaa 2000, 37). Ruoppila (1995, 158-166) kuvaa nuoruutta tapahtumakulkuna, jossa nuori ohjaa omaa elämäänsä, saa tästä palautetta ja muodostaa näin käsityksen itsestään. Nuori tarvitsee palautetta itsestään, mutta myös teoistaan. Nuoret haluavat erottua nuorisokulttuurin avulla aikuisväestöstä ja kokeilevat rajojaan. Rajojen etsiminen luo pohjaa tapojen syntymiselle myöhempään elämään ja oma elämäntyyli muotoutuu kokeilemisen kautta. Alkoholi on yksi elementti, johon kokeilujen kautta rakennetaan suhde. (Valli 1998, 22-28.)

3 ALKOHOLIN KÄYTTÖ

Päihteitä on monin eri tavoin nautittavia ja ihmiseen eri tavoin vaikuttavia. Tässä tutkimuksessa keskitymme alkoholin käyttöön. Viimeisten vuosikymmenien aikana nuorten päihteidenkäyttö on lisääntynyt kaikissa teollisuusmaissa ja ensikäyttäjien ikä laskenut (Terho 2002, 366-374). Nuoret eivät pidä päihteiden käyttöä kovin vakavana tai vaarallisena, ja asenteet ovat muuttuneet aikaisempaa hyväksyvämmiksi – alkoholin käyttö nähdään useimmiten huvitteluna. Esimerkiksi suomalaisten nuorten keskuudessa alkoholin rajuakin käyttöä pidetään normaalina (Helve 2002, 70. Valli 1998, 81). Lisäksi nuorten käsitystä alkoholin haitallisuudesta saattaa hämärtää se havainto, että aikuisten elämässä alkoholi liittyy vahvasti monenlaisen mielihyvän tavoitteluun (Koivusilta & Rimpelä 2001, 155-171). Suomalaiskulttuurin vahva piirre alkoholin käytössä on juominen päihtymistarkoituksessa (Merikallio-Pajunen ym. 1997, 146-157). Verrattuna useisiin muihin Euroopan maihin, suomalaisten alkoholinkäyttö näyttää alkavan hieman varhaisemmassa vaiheessa (Hein & Virtanen 2000, 13). Varhaiset päihdekokeilut ovat suurena riskinä yksilön tulevaisuutta ajatellen (Kuusisto & Nykänen 2000, 8-9).

3.1. Alkoholin käytön syitä ja vaikutuksia

Alkoholi on aikuiselle fyysinen, psyykkinen ja sosiaalinen uhka, ja nuorelle aine on vieläkin uhkaavampi. Nuorena aloitettu alkoholinkäyttö on vakava riskitekijä myöhemmän alkoholinkäytön kannalta. Jos kokeilut alkoholinkäytöstä aloitetaan 13-vuotiaana, ongelmajuomisen riski on nelinkertainen verrattuna 21-vuotiaana aloittaneen riskiin. Nuoren ympärille muodostuva alkoholikulttuuri on siis tärkeässä merkityksessä sekä lyhyen että pitkän aikavälin vaikutuksia ajateltaessa. (Kuusisto & Nykänen 2000, 8-9.) Mallit, joita nuoren lähellä olevat tärkeät ihmiset edustavat, vaikuttavat ratkaisevasti hänen omiin valintoihinsa päihteiden käytön suhteen. Vanhempien antama malli on selkeä osatekijä ennustettaessa nuoren alkoholin käyttäytymistapoja. (Valli 1998, 68.) Nuorille tulisi antaa sekä keinoja kieltäytyä alkoholista, mutta myös alkoholin käytölle turvallinen malli, joka perustuu nuoren omaan harkintaan (Valli 1998, 18-19). Tupakointi ja alkoholinkulutus lisäävät riskiä myös huumeekokeiluihin (Kuusisto & Nykänen 2000, 8-9).

Nuoren terveyden kannalta alkoholi vaikuttaa negatiivisesti. Pääsääntöisesti terveydelliset haitat ovat samankaltaisia kuin aikuisella, mutta joissain suhteissa nuorelle vaikutukset ovat vahvemmat. Nuoren normaali sekä psyykinen että fyysinen kasvu ovat vielä kehitysvaiheessa, jolloin ne ovat erityisen alttiita päihteiden vaikutuksille. Varhaisnuoren aineenvaihdunta ei kestä alkoholin rankkoja seurauksia samalla tavalla kuin aikuisen aineenvaihdunta. Pelkästään nuoren kokemattomuus vaikutuksista mitä alkoholin juomisesta voi seurata, on vaaratekijä. Humalahakuisesta juomisesta seurauksena voi olla tapaturmia ja myrkytyksiä, jotka ovat akuutteja haittoja. (Rehunen 1997, 142-147.)

Välittömiä vaikutuksia alkoholin nauttimisesta tulee nuorelle kokemattomalla jo pienistä määristä alkoholia. Alkoholi vaikuttaa mm. tasapainoon ja liikkeiden hallintaan. Lisäksi arviointikyky heikkenee. Mahdollisia vaikutuksia seuraavana päivänä alkoholin nauttimisesta ovat nestevajaus, sillä alkoholi kuivattaa elimistöä. Reaktiot, tarkkuus ja tasapaino ovat normaalia heikkommat, sekä krapulavaikutukset pahoinvointi, päänsärky, ärtyisyys ja väsymys vaikuttavat mielentilaan. (Rehunen 1997, 142-147.)

Alkoholia käytetään pettymysten hukuttamiseen, ahdistuksen sietoon, sosiaalisen epäonnistumisen tunteen lievittämiseen sekä varsinkin nuorilla, sosiaaliseen rohkaisuun. Suomessa päihteidenkäyttö liittyy myös itsensä palkitsemiseen. Ajatellaan että alkoholikäyttö on ”ansaittu” ahkeroinnilla, ponnisteluilla tai pidättäytymisellä. ”Rankan viikon jälkeen olen ansainnut kunnon kännin.” (Vertio 2003, 72-73.) Alkoholista voidaan hakea myös turvaa. Jos vanhemmilla ei ole tarpeeksi aikaa lapsilleen, alkoholista voi muodostua eräänlainen menetetyn rakkauden korvike. (Valli 1998, 68.)

Jos päihteiden käyttö on runsasta, ongelmat eivät ole pelkästään terveydellisiä, vaan myös sosiaalisia. Päihteiden käyttö johtaa usein koulupinnaamisiin ja myös vakavampaan rikollisuuteen. Lisäksi alkoholia runsaasti käyttävillä on muita nuoria yleisemmin vaikeuksia suhteessa perheenjäseniin tai ystäviin, ja he joutuvat tappeluihin useammin. (Helve 2002, 68.)

Kun nuori aloittaa alkoholikokeilut ja varsinkin säännöllisen alkoholin käyttämisen, kotona kiinnitetään huomiota nuoren käytökseen. Sosiaalisia konflikteja syntyy juuri kotona, koska alkoholin käytön jälkeen nuoret yleensä palaavat kotiin eivätkä esimerkiksi kouluun. Neljätoistavuotiaista noin 40 %:lla on ollut konflikteja vanhempien kanssa koskien nuoren alkoholinkäyttöä. Nuoren ja vanhemman moraaliset näkemykset kohtaavat siinä, mikä on

nuorelle sallittua ja mikä ei. Lisäksi kodilla on selkeä kasvatusvastuu. Vanhemmat joutuvat pohtimaan omaa moraaliaan ja alkoholilainsäädäntöä, jos he haluavat opettaa lastaan kohtuukäyttöön ennen kuin jälkikasvu täyttää 18 vuotta. Alkoholien hankkiminen alaikäiselle on rikos, vaikka kyseessä olisivatkin omat vanhemmat. (Valli 1998, 45.) Silti Kouluterveys – kyselyssä vuonna 2002 peruskoulun yhdeksäsluokkalaisista tytöistä 19 % ja pojista 17 % ilmoitti, että äiti tai isä on hankkinut hänelle viime käyttökerralla nauttimansa alkoholin (Stakes 2002a. Kouluterveystutkimus).

3.2. Alkoholin käytön taustatekijöitä

Päihteiden kokeileminen tai jatkuva käyttäminen ei ole irrallinen osa nuoren elämässä, vaan liittyy moniin nuoren elämässä tapahtuviin asioihin. Näitä ovat esimerkiksi murrosiän kehitys, koulumenestys ja kouluviihtyvyys, nuoren muut elämäntavat, ystävien päihteidenkäyttö sekä perhetausta. Perheellä on suuri rooli, sillä nuoren hyvinvointi riippuu suuresti siitä kodista, missä hän on kasvanut ja kasvaa. Lapsen itsetunto, reaktiotavat ja asenteet ovat keskeisiä tekijöitä päihteiden kokeilemisen tai käytön suhteen. Nämä tekijät muodostuvat pääasiassa perheen vuorovaikutustilanteissa. (Terho 2002, 366-374.) Perheen ja vanhempien merkitys nuoren alkoholitapoihin johtuu lapsuudenaikaisten kokemusten tärkeydestä sekä pitkäaikaisesta yhdessäolosta, jonka aikana nuori on voinut seurata vanhempien käyttäytymistä (Winter 2004, 12). Yleensä vanhemmat toimivat nuorelle sekä malleina että kontrolloijina (Valli 1998, 67). Surísin ja Pareran (2003, 103) tutkimuksessa todettiin, että hyvät perhesuhteet toimivat suojaavina tekijöinä säännöllistä päihteiden käyttöä vastaan. Kuntschen & Kuendigin (2006) tutkimuksen mukaan nuoret, joiden vanhemmat käyttivät alkoholia, ovat suurella riskillä käyttää myös itse: nuorten alkoholinkulutus nousee lineaarisesti mitä useampi perheenjäsen käyttää toistuvasti alkoholia. Koskinen-Ollonqvist (1993, 12) on omassa terveyskasvatustutkimuksessaan havainnut, että varsinkin tyttöjen alkoholinkäyttö on yhteydessä vanhempien alkoholinkäyttöön vielä selvemmin kuin poikien. Syitä nuorten alkoholinkäyttöön on monia: nuoret ottavat mallia vanhemmistaan ja vanhempien juomatavoista, vanhempien arvot ja normit eivät ole tasapainossa, jolloin nuoret ajattelevat juomisen olevan sallittua tai nuoret, joiden vanhemmat juovat, kärsivät fyysisesti ja emotionaalisesti, jolloin he yrittävät käyttää päihteitä selviytymiskeinona (Kuntsche & Kuendig 2006, 71-86).

Päihteiden käytön kokeilemisen suhteen nuori toimii harvoin yksin – kulttuuri ja ympäröivän ihmisjoukon vaikutus on kiinteässä yhteydessä. Nuorilla alkoholin käyttö liittyy juhliin, jolloin juominen tapahtuu kaveriporukassa. Vain 1,5 % alkoholia käyttävistä nuorista juo yksin. (Valli 1998, 132.) Nuoret ovat myös hyvin alttiita markkinoiden ja medioiden vaikutukselle. Näin tiedotusvälineet luovat omalta osaltaan todellisuutta ja suuntaavat nuorta haluamaansa suuntaan. Nuoruudessa on tyypillistä sosiaalisten siteiden hajoaminen ja epävarmuus omasta minuudesta. Omat kuvitelmat siitä, miltä muiden silmissä näyttää ja vaihtoehtojen runsaus aiheuttavat epävarmuutta omaa minuutta hakevalle nuorelle.

Yksi suuri syy nuoren alkoholinkäytölle onkin yhdenmukaisuuteen sitoutuminen. Sitoutuminen voimistuu kahdella tavalla: toverit painostavat tai yksilö itse haluaa samaistua toimimalla samalla tavalla kuin kaveripiiri. Valli totesi tutkimuksissaan, että joka viidennen nuoren olevan sitä mieltä, ettei voi itse olla nauttimatta alkoholia ystävien seurassa, jos ystävät juovat alkoholia. Yhdenmukaisuuteen taipuminen on merkki sosiaalisen yhteenkuuluvuuden vahvasta halusta. Lisäksi se kuvastaa nuoren heikkoutta vastustaa vertaisryhmän tahtoa ja normeja. Vertaisryhmät toimivat vahvimmissaan 15- 16 -vuotiaana. Tätä nuoremmille vanhempien vaikutus mielipiteiden muokkaajana on vielä suuri, mutta vanhempien vaikutus nuoren päätösprosessiin vähenee iän myötä. (Valli 1998, 45, 155.)

Ensimmäisiä kertoja alkoholia kokeilleiden suurin motiivi Vallin (1998, 123) tutkimuksissa oli kokeilunhalu. Luonnollinen uteliaisuus sekä spontaani kokeilunhalu olivat pietarsaarelaisten ja porvoolaisten nuorten vahvimmat vaikuttajat ensimmäiseen alkoholikokeiluun. Säännöllisesti jo useammin käyttävien suurimpia motiiveja olivat rentoutuminen, hauskanpito, rohkaistuminen sekä se, että ”kaveritkin käyttävät”. Nuoret voivat alkoholinkäytöllä myös haluta osoittaa ”aikuisuutta”: alkoholinkäyttö koetaan aikuisuuden symboliksi. Tosin tämä ei ole vahvimpien motiivien joukossa säännöllisesti käyttävien keskuudessa Vallin tutkimustulosten valossa. Alkoholin nauttiminen on sallittua vasta 18 -vuotiaana, mutta aloittamalla jo aikaisemmin nuoret kokevat normien rikkomisen hohdokkuutta ja tuntevat olevansa vanhempia kuin itse asiassa ovatkaan. (Valli 1998, 77.)

Yleensä tupakointi ja alkoholinkäyttö liittyvät vahvasti toisiinsa, mutta nuorille niillä on myös toisistaan poikkeavia merkityksiä. On mahdollista, että tupakointi liittyy enemmän kapinointiin ja sopeutumattomuuteen. Alkoholinkäyttö puolestaan on yhdistetty vapaa-aikaan, rentoutumiseen ja hauskanpitoon. Alkoholia voi käyttää myös etukäteen järjestettynä syynä

sellaiselle käyttäytymiselle tai sellaisten suhteiden solmimiselle, jotka eivät olisi mahdollisia selvin päin. (Koivusilta & Rimpelä 2001, 155-171.)

3.3. Nuorten alkoholin käyttö

3.3.1. Alkoholinkäytön aloittaminen – ikä ja hankkiminen

Suomalaisnuoret aloittavat alkoholikokeilut ja ovat ensimmäistä kertaa humalassa keskimäärin 13 vuoden iässä: suomalaiset tytöt 13,6 -vuotiaana ja suomalaiset pojat 13,5 -vuotiaana. WHO- Koululaistutkimuksen vuoden 2002 kansainvälisessä aineistossa Suomi sijoittuu lähelle keskitasoa: tytöt kokeilevat ensi kerran alkoholia humaltumistarkoituksessa keskimäärin 13,9 - ja pojat 13,6 -vuoden iässä. 15 -vuotiaista suomalaisista tytöistä jo yli 55 % ja pojista noin 53 % on ollut humalassa kaksi kertaa tai useammin. Tässä vertailussa muihin maihin suomalaisnuorista suuri osa on ollut humalassa: keskiarvo humalassa olemiselle kaksi kertaa tai useammin 15 -vuoden iässä on tytöissä 31 % ja pojissa vajaa 40 %. Näin moni suomalaisnuori ei onneksi juo alkoholia joka viikko: silti 15 -vuotiaista tytöistä yli 15 % ja pojista noin 18 % juo jotain alkoholijuomaa viikoittain. Kyselyyn osallistuneiden maiden nuorten viikoittain alkoholia nauttivien keskiarvo on tytöissä noin 24 % ja pojissa noin 34 %. (Schmid & Gabhainn 2004, 75-81.)

Vaikka alkoholin käyttäminen ja myyminen alle 18-vuotiaalle on lain mukaan kiellettyä, nuoret kokevat alkoholin hankkimisen helpoksi. Tämän on todennut tutkimuksissaan sekä Valli (1998, 138) että Ahlström ym. (1996, 24-27). Kummassakin tutkimuksessa alkoholin hankkimisen helpoksi koki yli 90 % 15-vuotiaista nuorista. Alkoholia hankkii nuorelle yleensä hänen vanhempi kaverinsa, joka on täysi-ikäinen ja saa laillisesti ostaa alkoholia. Vallin tutkimuksissa tämä kaveri oli yleensä miespuolinen sekä tytöillä että pojilla. Jonkin verran hakijana toimivat myös vanhemmat sisarukset. Kouluterveyskyselyssä vuonna 2002 alkoholia hankkivat useimmiten kaverit: tytöistä 76 % ja pojista 68 % ilmoitti, että kaverit olivat hankkineet juotavan viime kerralla kun nuori nautti alkoholia (Stakes 2002 Kouluterveystutkimus).

3.3.2. Humalajuominen

Vuodesta 1977 lähtien nuorten juominen tosi vahvaan humalaan on kokenut muutoksia. Aluksi 1980 -luvun alkupuolelta humalajuominen sekä kerran kuukaudessa että kerran viikossa yleistyi voimakkaasti 1990- luvun lopulle asti. Vuosina 1999- 2003 eriytyi erilaisia suuntauksia tytössä ja pojissa: 14- ja 16 -vuotiailla pojilla humalajuominen väheni, 18 -vuotiailla pojilla ja 16 -vuotiailla tytöillä pysyi samana, mutta 18 -vuotiailla tytöillä lisääntyi. 1980 -luvun alussa kerran kuukaudessa humalaan joi itsensä 14 -vuotiaista pojista 3-4 % ja 16 -vuotiaista pojista 13-14 %, kun vastaavat luvut 1990 -luvun puolivälissä olivat 7–11 % ja 22-30 %. Tytöistä 1980 -luvun alussa 14 -vuotiaina kerran kuukaudessa humalaan itsensä joi 4-5 % ja 16 -vuotiaina 7-12 %. Kasvua kymmenessä vuodessa 1990 -luvun puoliväliin oli: 14 -vuotiailla luvut olivat 11-16 % ja 16 -vuotiailla 16-24 %. (Rimpelä ym. 2003, 56-57.)

Kerran viikossa humalaan 1980 -luvun alussa 14 -vuotiaista pojista joi 1-2 %, ja saman verran kymmenen vuotta myöhemmin 1990 -luvulla. 16- vuotiaista pojista 2-3 % joi humalahakuisesti 1980 -luvulla, 1990 -luvulla lukemat olivat jo 3-6 %. Tytöistä 1980 -luvulla humaltui kerran viikossa sekä 14 - että 16 -vuotiaista noin 1 %. 1990 -luvulla 14 -vuotiaiden humalajuominen pysyi 1-2 %:ssa, 16 -vuotiaista tytöistä joi 2-4 % kerran viikossa humalaan. (Rimpelä ym. 2003, 29, 56-57.)

4 TUTKIMUSTEHTÄVÄT

Pro gradu- työni tutkimustehtävä on selvittää, onko nuoren ja vanhempien välisellä suhteella yhteyttä nuoren alkoholinkäytön yleisyyteen ja humalajuomiseen. Perhesuhteita selvitetään kysymyksillä, jotka liittyvät äidin/isän ja nuoren väliseen suhteeseen, erityisesti huolenpitoon ja kiintymykseen. Päihteiden käyttöä selvitetään alkoholinkäytön useutta ja humalajuomista koskevilla kysymyksillä. Tutkimus on rajattu 15- vuotiaisiin, koska aiempien tutkimustulosten mukaan 15 -vuotiailla on jo kokemusta alkoholinkäytöstä.

Tutkimuskysymykset:

- 1) Kuinka yleistä on 15 -vuotiaiden nuorten alkoholinkäyttö?
- 2) Kuinka usein 15 -vuotiaat nuoret ovat olleet humalassa?
- 3) Missä määrin 15-vuotiaan nuoren itseraportoitu tunne vanhempien huolenpidosta ja kiintymyksestä on yhteydessä nuoren alkoholinkäytön useuteen ja onko tyttöjen ja poikien välillä eroa tämän suhteen?
- 4) Missä määrin 15-vuotiaan nuoren itseraportoitu tunne vanhempien huolenpidosta ja kiintymyksestä on yhteydessä nuoren humalakokemusten yleisyyteen ja onko tyttöjen ja poikien välillä eroa tämän suhteen?

5 TUTKIMUKSEN SUORITTAMINEN

5.1. Tutkimusaineisto

Pro gradu – työni pohjautuu kansainväliseen WHO- Koululaistutkimukseen (the HBSC Study). WHO- Koululaistutkimus toteutetaan neljän vuoden välein ja se kerää tietoa nuorten terveyteen, terveystietoisuuteen ja koulukokemuksiin liittyvistä asioista. Tutkimus toteutetaan kouluissa kyselylomakkeella, joka sisältää reilut sata sekä strukturoitua että avointa kysymystä. Tutkimus on käynnistynyt vuonna 1984, Suomi on ollut mukana alusta asti. Kysely, jota käytän tässä työssä, on suoritettu vuonna 2002. Kyselyyn on vastattu nimettömänä, joten aineistoa ei käsitellä henkilöinä vaan tilastollisina kokonaisuuksina. Näin ollen kyselyn tuloksista ei ole mahdollista tunnistaa henkilöitä. Vuonna 2002 tutkimukseen osallistui Suomessa noin 6000 koululaista ikäryhmistä 11-, 13 ja 15- vuotta. Lisäksi tutkimus toteutettiin Euroopassa 33 maassa, sekä Kanadassa ja Yhdysvalloissa. Yhteensä osallistujia oli 160 000 koululaista. Suomessa tutkimuksesta vastaa Jyväskylän yliopiston terveystieteiden laitoksen tutkimusryhmä, johtajana professori Lasse Kannas. (Villberg & Tynjälä 2005, 241.)

Vuoden 2002 otannan perusteena toimi syksyn 2000 oppilaitosrekisteri. Otantamenetelmänä käytettiin ositettua ryväsotantaa ja otannat suoritettiin Kasvatustieteiden tutkimuslaitoksen otantaohjelmaa käyttäen. Ositetussa ryväsotannassa tietokoneohjelma poimi opetusryhmät siten, että koulun koko huomioitiin käyttämällä luokkatason kokonaisoppilasmäärään suhteutettua todennäköisyyttä (PPS). Tämän valitun koulun sisällä opetusryhmä poimittiin yksinkertaisella satunnaisotannalla. (Villberg & Tynjälä 2005, 241-242.)

Ensimmäisenä osittamisperusteena käytettiin vanhaan lääninjakoon (lakkautettu 31.8.1997) perustuvaa aluejakoa ja kuntamuotoa. Näin ositteina toimivat pääkaupunkiseutu, Etelä-Suomi, Väli-Suomi sekä Pohjois-Suomi. Toisena ositusperusteena käytettiin kaupunki- ja maalaiskuntajakoa, jolloin ositteita muodostui seitsemän, koska pääkaupunkiseudulla ei ole maalaiskuntaa. Mahdollisesti poisjäävien koulujen varalle muodostettiin varaotos, josta poisjäävän tilalle poimittiin varakoulu. Varakoulu vastaa alkuperäisen koulun kuntamuotoa ja on vastaavasta läänistä. (Villberg & Tynjälä 2005, 241-242.)

Tässä tutkimuksessa kohderyhmä on 15-vuotiaat, joten mukana ovat vain koulut, jotka vastasivat 9.-luokkalaisille suunnattuun kyselyyn. Vuonna 2002 näitä suomenkielisiä kouluja oli 112 ja varakouluja 10. Vastausprosentti oli lähes 90 %. Tässä prosenttiluvussa on huomioitu sekä alkuperäiset koulut että poisjäävien koulujen korvaavat varakoulut. (Villberg & Tynjälä 2005, 246.)

Taulukossa 1 on kuvattu tutkimukseen osallistuneet 15 -vuotiaat: 15-vuotiaita eli 9.luokkalaisia otoksessa oli yhteensä 2034 oppilasta ja näistä vastanneita 1785. Vastausprosentiksi muodostui lähes 90 %. Puhdistetussa aineistossa oli 1745 9-luokkalaista oppilasta. (Villberg & Tynjälä 2005, 245.)

Taulukko 1 15-vuotiaiden otoksen oppilasmäärä, vastanneiden lukumäärä (mukana kyselyhetkellä), puhdistetun tutkimusaineiston koko ja vastausprosentit (vastanneet/otos)

	otos	vastanneet	tutkimusaineisto	vastaus % (vastanneet/otos x 100)
Tytöt	1008	891	875	88,4
Pojat	1026	894	870	87,1
YHTEENSÄ	2034	1785	1745	87,8

Tiedonkeruu tapahtui kyselylomakkeen avulla. Kyselylomakkeet lähetettiin kouluille alkukevästä 2002 ja palautettiin saman vuoden toukokuuhun mennessä. Oppilailla oli vastausaikaa yksi oppitunti ja tarvittaessa tunnin jälkeinen välitunti. Kyselylomakkeet palautettiin nimettöminä suljetuissa kirjekuorissa opettajalle, joka toimitti ne eteenpäin. Opettajille oli annettu selkeät ja lyhyet ohjeet lomakkeen täyttämisen neuvomisesta tarvittaessa. (Villberg & Tynjälä 2005, 245.)

5.2. Mittarit

Tutkimusaineiston mittarit ovat osa WHO – Koululaistutkimuksen vuoden 2002 tutkimusta. Tässä tutkimuksessa käytetyt kysymykset esitellään liitteissä 1-3. Kysymykset kuvaavat

nuorten alkoholinkäyttöä, humalahakuisuutta sekä vanhempien ja nuorten välistä suhdetta, erityisesti kiintymystä ja huolenpitoa.

5.2.1. Alkoholinkäyttö

Nuorten alkoholinkäyttöä tarkasteltiin kysymyksellä ”miten usein juot nykyisin alkoholipitoisia juomia kuten olutta, viiniä tai väkeviä?”. Vastausvaihtoehtoja oli viisi: ”päivittäin, vähintään kerran viikossa, vähintään kerran kuukaudessa, harvemmin, en koskaan”. Alkoholinkäyttöä koskevassa kysymyksessä kysyttiin käytön useutta erikseen keskioluen tai IV oluen, viinin, muiden mietojen alkoholijuomien (kuten siideri, long-drink-juomat) sekä väkevien alkoholijuomien (kuten koskenkorva, vodka, viski, likööri) kohdalla. Näiden eri alkoholilaahtujen käytöstä koodattiin summamuuttuja **yleinen alkoholinkäyttö**. Summamuuttujassa pysyi samat viisi vastausvaihtoehtoa kuin alkuperäisessä kysymyksessä. Summamuuttuja tiivistettiin viisiluokkaisesta neliluokkaiseksi yhdistämällä vaihtoehdot ”päivittäin” ja ”vähintään kerran viikossa”. Vaihtoehdot ”vähintään kerran kuukaudessa”, ”harvemmin” ja ”en koskaan” säilytettiin samanlaisina. Uusi muuttuja sai arvoja välillä 1-4.

Humalahakuista juomista tutkittiin kysymyksellä ”oletko koskaan juonut alkoholijuomia niin paljon, että olet ollut todella humalassa?”. Vastausvaihtoehdot olivat ”en koskaan, kerran, 2-3 kertaa, 4-10 kertaa ja useammin kuin 10 kertaa”. Tämä viisiluokkainen ”**humalajuominen**” -muuttuja muutettiin kolmiluokkaiseksi niin, että vaihtoehto ”en koskaan” pidettiin omana luokkana. Vaihtoehdot ”kerran tai 2-3 kertaa” yhdistettiin, samoin kuin vaihtoehdot ”4-10 kertaa tai useammin kuin 10 kertaa”.

5.2.2. Huolenpito

Huolenpitoa tarkasteltiin kysymyksellä ”kuinka paljon äitisi todella tietää siitä..? Väittämiä oli mm. ketä ystäväsi ovat tai kuinka käytät rahasi. Väittämiä oli yhteensä viisi ja ne on tarkemmin kuvattu liitteessä 2. Vastausvaihtoehtoja oli kolme: ”hän tietää paljon, hän tietää jonkin verran, hän ei tiedä mitään”. Sama kysymys esitettiin koskien isää samoilla vastausvaihtoehdoilla. Näistä kysymyksistä koodattiin summamuuttujat **äidin huolenpito** sekä **isän huolenpito**. Saatu summamuuttuja jaettiin kolmeen osaan kvartiilivälien perusteella;

ylimpään neljännekseen, puoleen ja alimpaan neljännekseen. Nämä kolme osaa nimettiin erittäin hyvä / keskimääräistä vahvempi (ylin neljännes), hyvä / keskimääräinen (puolet) sekä heikko / keskimääräistä heikompi (alin).

5.2.3. Kiintymys

Kiintymykseen liittyvässä kysymyksessä oli kahdeksan väittämää liittyen äitiin. Esimerkiksi ”äitini auttaa minua aina kun tarvitsen” tai ”äitini antaa minun tehdä asioita, joista pidän”. Koko kysymys on kuvattu liitteessä 3. Vastausvaihtoehtoina oli ”*lähes aina, joskus, ei koskaan*”. Samat väittämät toistuivat isän kohdalla. Näistä kysymyksistä muodostettiin summamuuttujat *äidin kiintymys* ja *isän kiintymys*. Kaksi väittämää ”äitini / isäni yrittää määrätä kaikesta mitä teen” ja ”äitini / isäni kohtelee minua kuin lasta” jouduttiin jättämään pois summamuuttujista, koska niiden korrelaatio koko mittariin oli heikko ja ne olisivat heikentäneet summamuuttujien reliabiliteettia. Näin ollen summamuuttujassa on sekä äidin että isän kohdalla kuusi väittämää. Myös tämä summamuuttuja jaettiin kolmeen osaan kvartiileittain; ylimpään neljännekseen, puoleen ja alimpaan neljännekseen. Nämä kolme osaa nimettiin erittäin hyvä / keskimääräistä vahvempi (ylin neljännes), hyvä / keskimääräinen (puolet) sekä heikko / keskimääräistä heikompi (alin).

5.3 Analyysimenetelmät

15-vuotiaiden nuorten yleisen alkoholinkäytön ja humalahakuisten juomatapojen yhteyttä nuorten itseraportoituun tunteeseen vanhempien kiinteydestä ja huolenpidosta tarkasteltiin erikseen tytöillä ja pojilla sekä tytöt ja pojat yhdessä. Tilastollinen analyysi tehtiin SPSS for Windows 12.0 – ohjelmalla. Muuttujien frekvenssi- ja prosenttijakaumat saatiin ristiintaulukoinnin avulla. Khiin neliö -testiä käytettiin testattaessa muuttujien välistä riippumattomuutta, silloin kun summamuuttujat oli koodattu kvartiilivälien avulla kolmiluokkaisiksi. Tilastollinen merkitsevyys on ilmoitettu taulukoissa ja kuvioissa p-arvoina. Summamuuttujien sisäistä konsistenssia eli reliabiliteettia mitattiin Cronbachin alfan kertoimella. Yleisesti alimpana hyväksyttävänä Cronbachin alfan arvona on pidetty arvoa 0,60 (Metsämuuronen 2005, 515). Tässä tutkimuksessa tuo arvo ylitettiin, joten summamuuttujat ovat reliaabeleita.

Logistisen regressioanalyysin avulla selvitettiin, miten tytöt ja pojat erosivat toisistaan yleisen alkoholinkäytön sekä humalahakuisen juomisen suhteen. Lisäksi analysoitiin, miten äidin huolenpidon, äidin kiintymyksen, isän huolenpidon sekä isän kiintymyksen vahvuudet ovat yhteydessä 15-vuotiaan nuoren alkoholinkäyttöön sekä humalahakuisiin juomatapoihin. Logistisessa regressiomallissa yleinen alkoholikäyttö jaettiin ensin niihin, jotka eivät käytä koskaan alkoholia (raittiit) sekä niihin, jotka käyttävät. Toisessa analyysissä jako tehtiin sen mukaan, kuinka usein alkoholia käyttää: kuukausittain tai harvemmin. Humalahakuisissa juomatavoissa ensimmäinen jako oli niihin, jotka eivät ole koskaan olleet todella humalassa ja niihin, jotka ovat olleet vähintään kerran. Toisessa analyysissä jako tehtiin sen mukaan onko ollut todella humalassa yhden kerran vai useammin.

6 TULOKSET

Tulososassa selvitan ensin millä tavalla 15 -vuotiaat nuoret käyttävät alkoholia: alkoholin käytön useus sekä juominen todella humalaan asti. Sen jälkeen tarkastelen millä tavalla nuorten itseraportoidut tunteet äidin ja isän huolenpidosta ja kiintymyksestä vaihtelevat tytöillä ja pojilla. Näiden jälkeen tarkastelen vanhempien huolenpidon ja kiintymyksen yhteyttä 15 -vuotiaan nuoren alkoholinkäyttöön.

6.1. Alkoholinkäyttö

Kaikkiaan alkoholia oli käyttänyt reilut 80 % 15-vuotiaista nuorista. Päivittäin tai vähintään kerran viikossa käytti vajaa 15 %. Nuoria, jotka eivät käytä alkoholia ollenkaan oli reilu 15 %. Tyttöjen ja poikien välillä ei ollut suurta eroa: tytöistä päivittäin tai vähintään kerran viikossa alkoholia käytti noin 13 % ja pojista 14 %. Tytöistä vajaa 15 % ja pojista noin 18 % ei ollut koskaan käyttänyt alkoholia. (Taulukko 2.)

Taulukko 2 Yleinen alkoholinkäyttö 15 -vuotiailla nuorilla

	Päivittäin / kerran viikossa (%)	Vähintään kerran kk:ssa (%)	Harvemmin kuin kerran kk (%)	Ei koskaan (%)	Yhteensä %	(n)
Tytöt	13,2	37,5	35,1	14,2	100,0	865
Pojat	14,4	33,1	34,5	18,0	100,0	873
YHTEENSÄ	13,8	35,3	34,8	16,1	100,0	1738

p = 0,146

6.2. Humalajuominen

Tutkimuksessa mukana olleista 15- vuotiaista nuorista todella humalassa vähintään kerran elämänsä aikana oli ollut vajaa 65 %. Yli kolmasosa sekä tytöistä että pojista ei ole ollut koskaan todella humalassa. (Taulukko 3.) Verrattaessa tyttöjä ja poikia kävi ilmi, että hieman suurempi osa pojista kuin tytöistä ei ole koskaan ollut todella humalassa. Kuitenkaan erot siinä, kuinka usein nuori on ollut todella humalassa, eivät olleet suuria tyttöjen ja poikien

välillä. Usein todella humalassa olleita oli sekä tytöissä että pojissa huomattava osuus: enemmän kuin 10 kertaa todella humalassa olleita nuoria oli noin viidesosa.

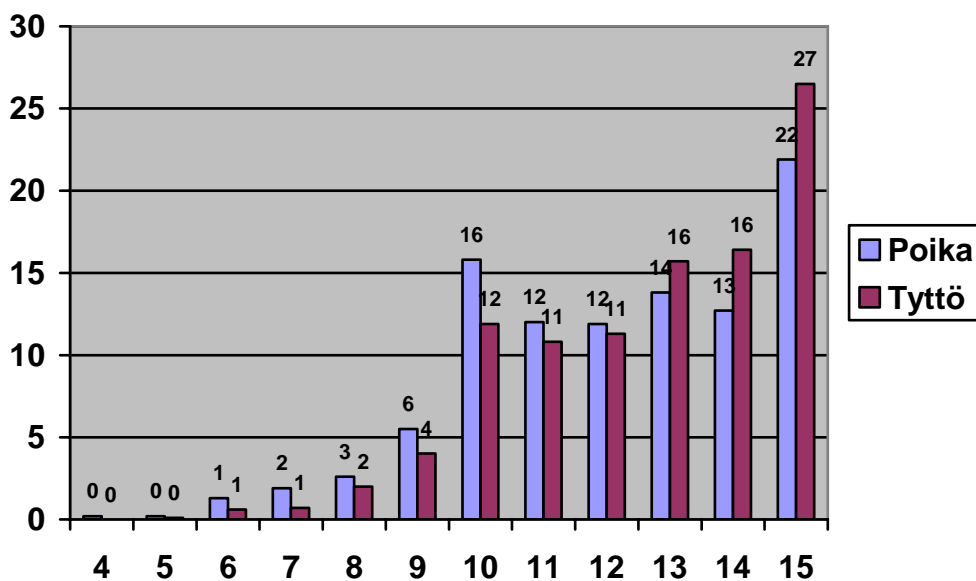
Taulukko 3 Todella humalassa oleminen 15 -vuotiailla nuorilla

	Enemmän kuin 10 kertaa (%)	4-10 kertaa (%)	2-3 kertaa (%)	Kerran (%)	Ei koskaan (%)	(n)
Tytöt	18,8	17,7	19,2	10,2	34,1	861
Pojat	17,8	15,0	20,6	9,4	37,3	874
YHTEENSÄ	18,3	16,4	19,9	9,8	35,7	1735

p = 0,389

6.3. Äidin huolenpito

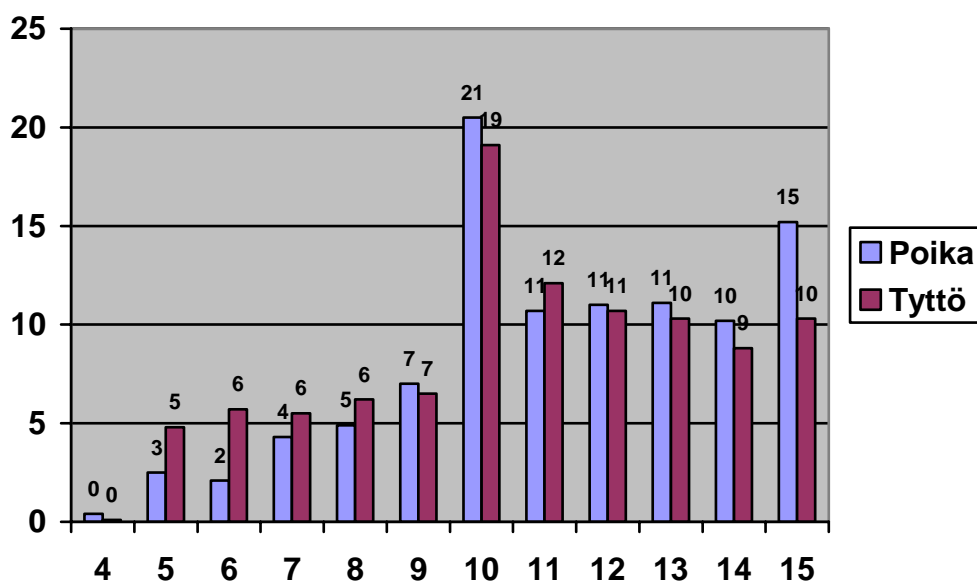
Kuviossa 2 näkyy 15 -vuotiaiden nuorten itseraportoidut tunteet äidin huolenpidosta. Sekä tytöissä että pojissa on selkeästi vähemmän niitä, jotka tuntevat äidin huolenpidon keskimääräistä heikommaksi kuin niitä, jotka tuntevat äidin huolenpidon vahvasti. Kuvio 2 näyttää selkeästi trendin, miten tutkimuksessa mukana olleet 15 -vuotiaat tuntevat äidin huolenpidon.

Kuvio 2. Äidin huolenpidon tunteet 15-vuotiailla tytöillä ja pojilla

6.4. Isän huolenpito

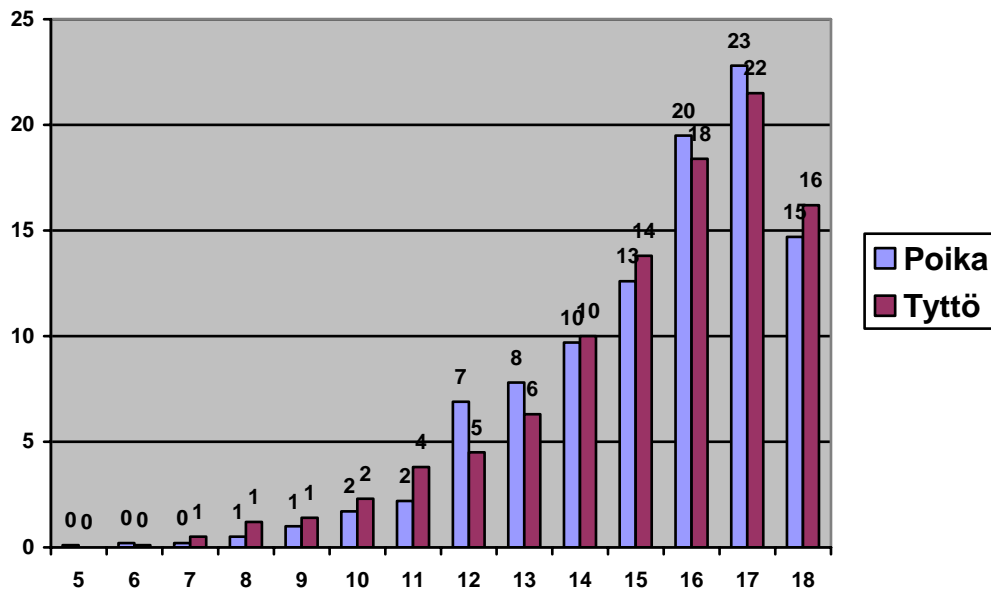
Nuorten itseraportoidut tunteet isän huolenpidosta jakautuvat kuviossa 3. tasaisemmin kuin nuorten tunteet äidin huolenpidosta. Tunteen äidin huolenpidosta suurin osa sekä tytöistä että pojista raportoi vahvimaksi mahdolliseksi, mutta tunteet isän huolenpidosta nuoret raportoivat olevan suurimmaksi osaksi keskitasoa.

Kuvio 3. Isän huolenpidon tunteet 15-vuotiailla tytöillä ja pojilla

6.5. Äidin kiintymys

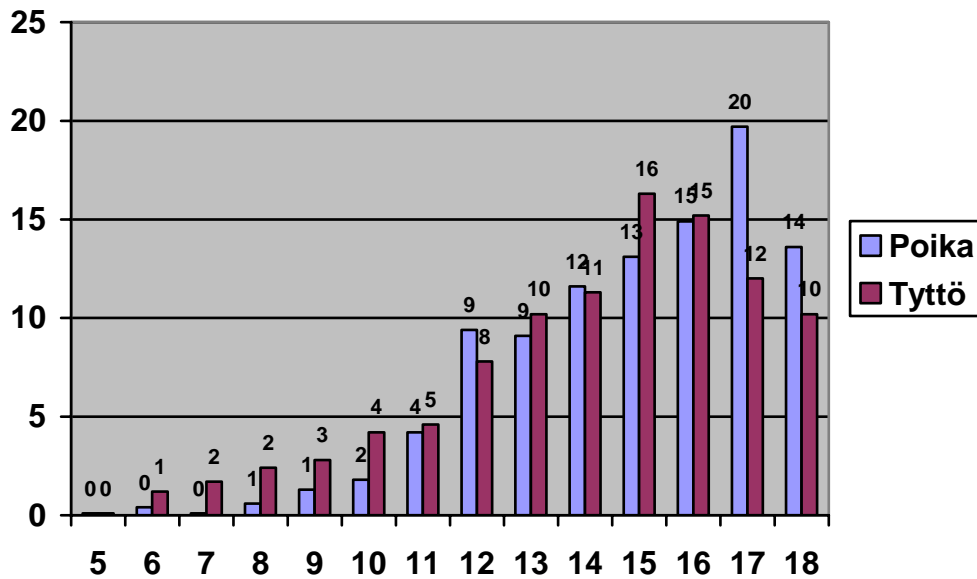
15 -vuotiaat nuoret tunsivat äidin kiintymyksen vahvaksi. Sekä tytöt että pojat tunsivat hyvin samalla tavalla, vain pieniä prosenttieroja pystyi erottelemaan. (Kuvio 4.)

Kuvio 4. Äidin kiintymyksen tunteet 15-vuotiailla tytöillä ja pojilla

6.6. Isän kiintymys

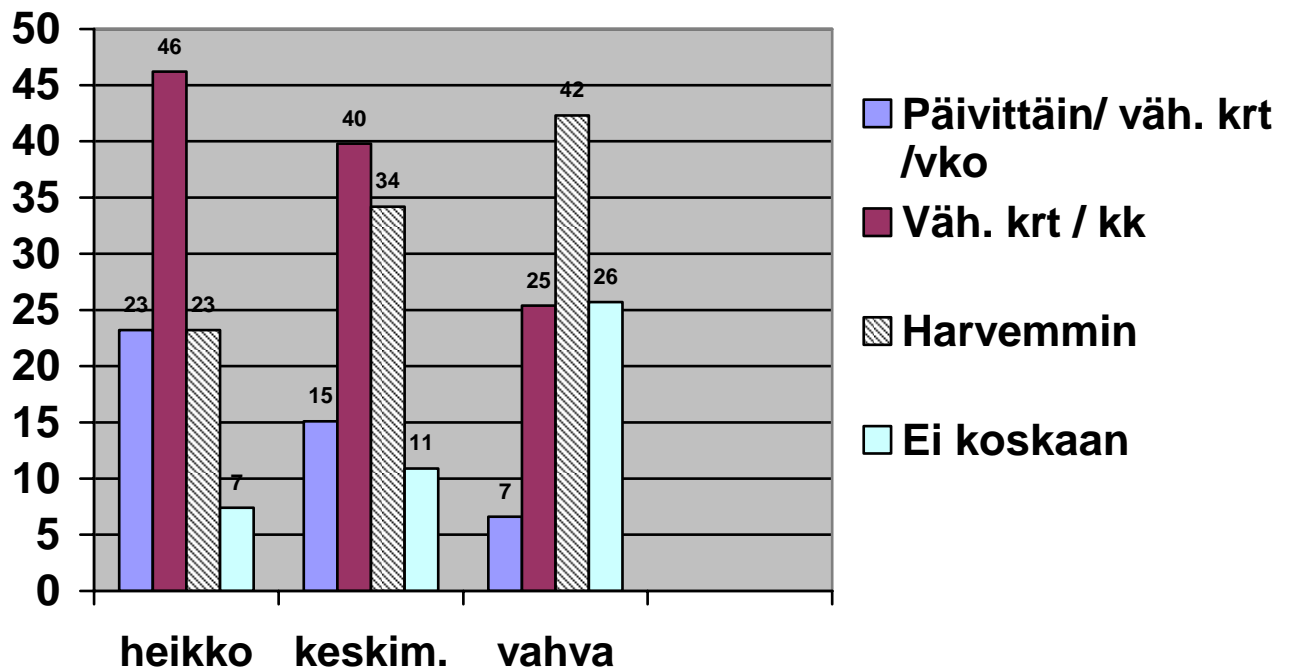
Kaiken kaikkiaan nuorten itseraportoidut tunteet isän kiintymyksestä ovat hyvin vahvoja. Kuvio 5. selkeyttää nuorten raportoituja tunteita isän kiintymyksestä. Huomionarvoista on, että kiintymyksen suhteen nuorten tunteet sekä äidistä ja isästä ovat samanlaisia, kun taas huolenpidon suhteen nuorten tunteet äidin huolenpidosta ovat vahvempia kuin tunteet isän huolenpidosta.

Kuvio 5. Isän kiintymyksen tunteet 15-vuotiailla tytöillä ja pojilla

6.7. 15 -vuotiaan nuoren alkoholinkäyttö ja vanhempien antama kiintymys sekä huolenpito

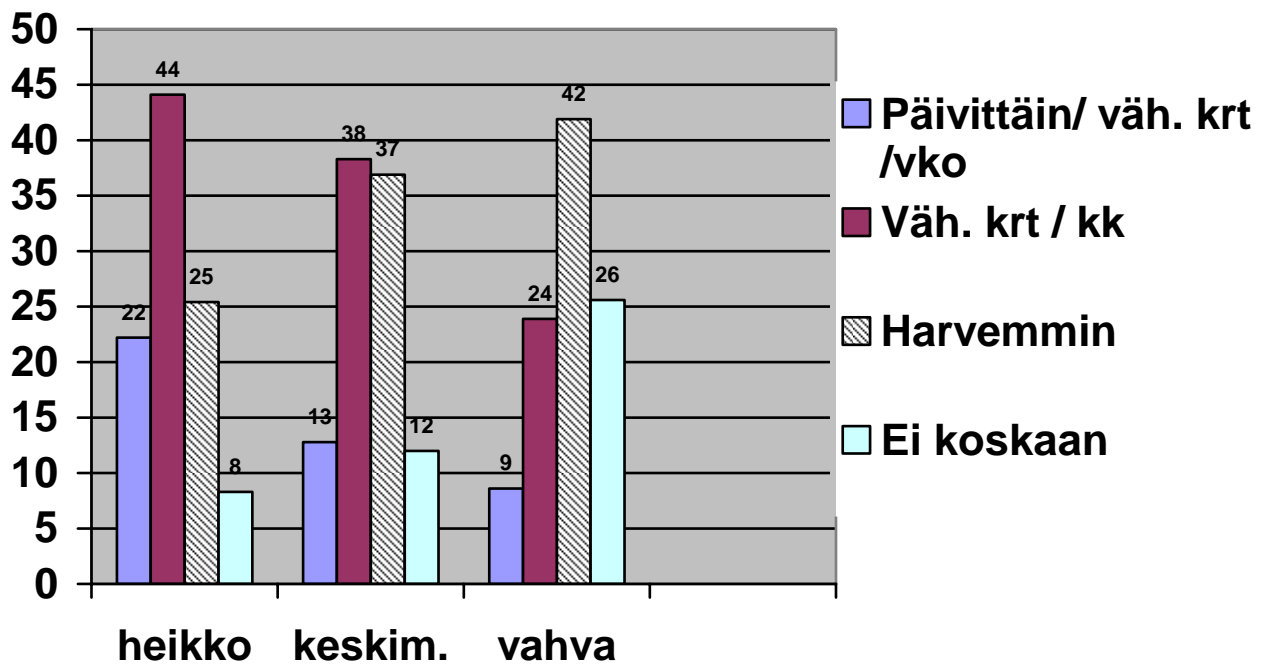
Äidin huolenpidolla on selkeä yhteys nuoren yleiseen alkoholinkäyttöön. Äidin huolenpidon ollessa *keskimääräistä vahvempaa*, nuorista neljäsosa ei käytä alkoholia lainkaan ja reilu 40 % käyttää alkoholia harvemmin kuin kerran kuukaudessa. Päivittäin tai vähintään kerran viikossa käyttää vain pieni osa: reilu viisi prosenttia. Vähintään kerran kuukaudessa alkoholia käyttää neljäsosa vastaajista. Kun äidin huolenpito on *keskimääräistä heikompaa*, on päivittäin tai vähintään kerran viikossa käyttävien osa huomattavasti suurempi, melkein neljäsosa vastaajista. Tämä on lähes nelinkertainen osuus verrattuna äidin vahvaan huolenpitoon. Myös nuoria, jotka eivät käytä ollenkaan alkoholia, on huomattavasti vähemmän (vajaa 10 %) äidin huolenpidon ollessa keskimääräistä heikompaa. Lähes puolet heikon huolenpidon saavista nuorista käyttää alkoholia vähintään kerran kuukaudessa. (Kuvio 6.)

$p < .001$

Kuvio 6. Äidin huolenpidon tasot ja 15-vuotiaan nuoren yleinen alkoholinkäyttö

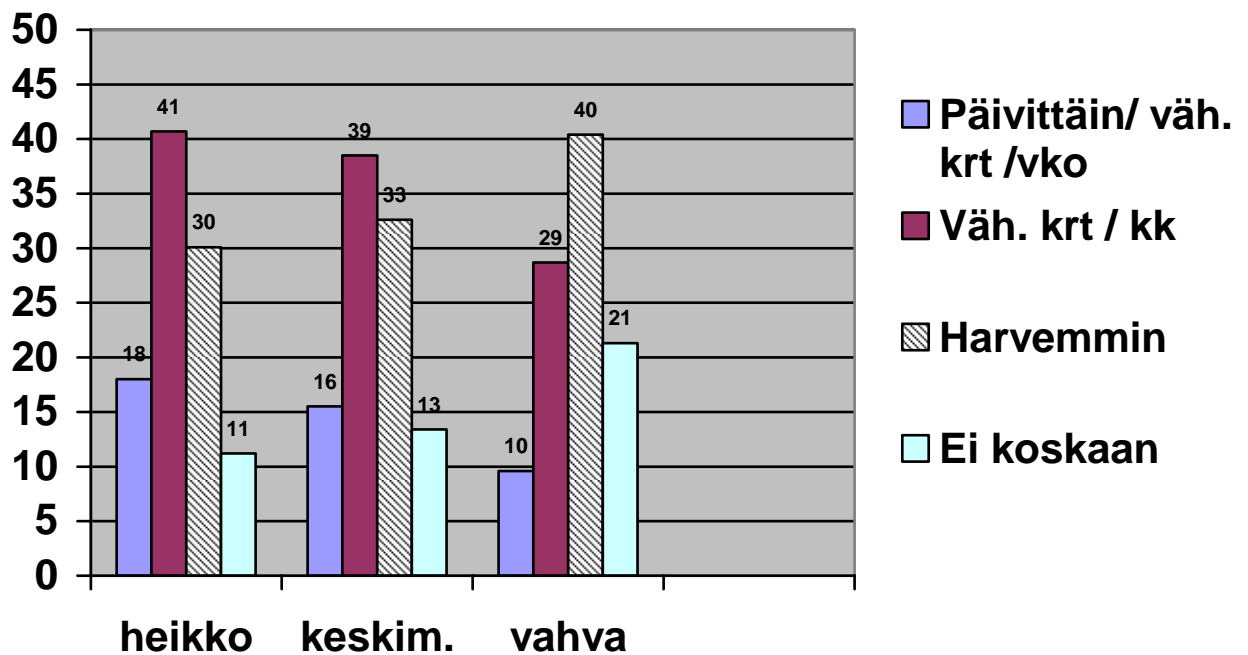
Isän huolenpidon yhteydestä 15 -vuotiaan nuoren yleiseen alkoholinkäyttöön kertovat prosentuaaliset erot ristiintaulukoinnissa. Kuvio 7. selkeyttää yhteyttä pylväiden koon muutoksilla isän huolenpidon tason vaihdellessa. Jos isän huolenpito on *keskimääräistä vahvempaa*, päivittäin tai vähintään kerran viikossa alkoholia käyttäviä nuoria on vajaa 10 %. *Keskimääräistä heikommalla* huolenpidolla luku on paljon suurempi: yli 20 %. Nuorten, jotka eivät käytä alkoholia ollenkaan, osuudet vaihtelevat myös vahvasti isän huolenpidon asteen mukaan. Kun huolenpito on *heikkoa*, ei koskaan - käyttävien osuus on vajaa 10 % ja *vahvalla* huolenpidolla neljäsosa vastaajista.

$p < .001$

Kuvio 7. Isän huolenpidon tasot ja 15-vuotiaan nuoren yleinen alkoholinkäyttö

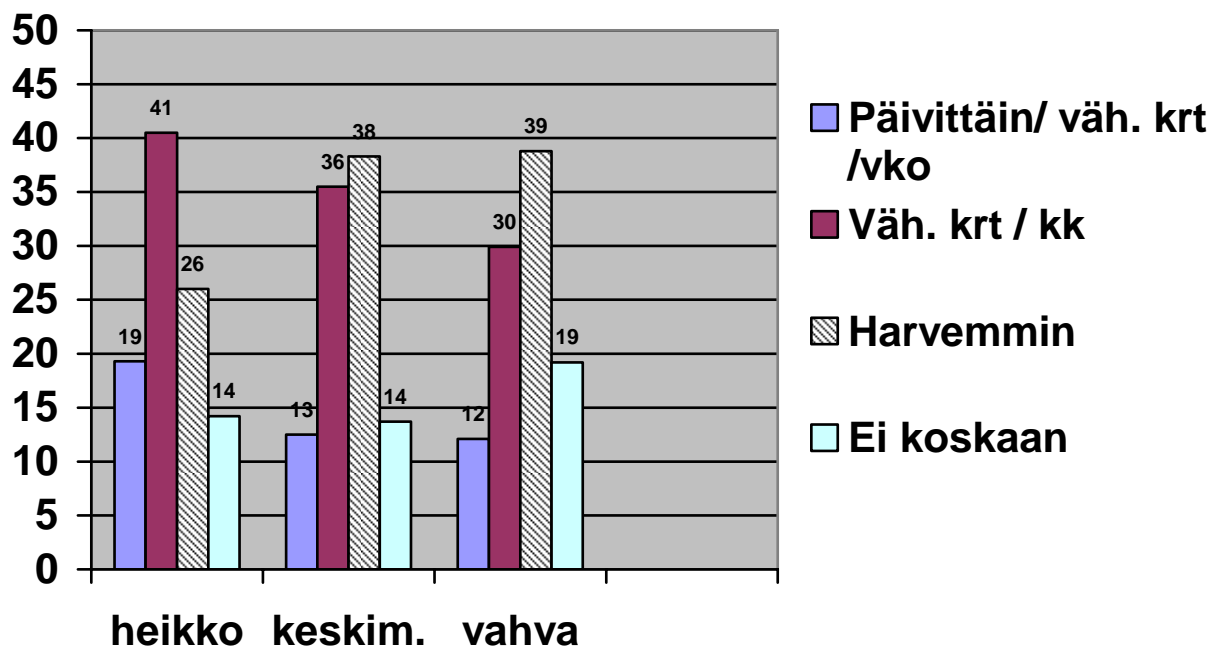
Äidin kiintymys on yhteydessä selkeästi siihen, millainen 15-vuotiaan nuoren yleinen alkoholinkäyttö on. (Kuvio 8.) Niiden nuorten joukossa, jossa äidin kiintymys on *keskimääräistä heikompaa*, on selkeästi enemmän nuoria, jotka käyttävät alkoholia usein (päivittäin tai vähintään kerran viikossa), kuin niiden nuorten joukossa, jossa äidin kiintymys on *keskimääräistä vahvempaa*. *Heikolla* kiintymyksellä näitä nuoria on alle 20 %, *vahvalla* kiintymyksellä alle 10 %. Niitä, jotka eivät käytä alkoholia ollenkaan, on äidin heikolla kiintymyksellä vain reilu 10 %, vahvalla kiintymyksellä puolet enemmän, reilu 20 %. Selkeä ero löytyy myös siitä, käyttäkö nuori alkoholia *vähintään* kerran kuussa vai *harvemmin*. Jos kiintymys on vahvaa, vähintään kerran kuussa käyttäviä on alle 30 %, kun heikolla kiintymyksellä niitä on noin 40 %. Vahvalla kiintymyksellä harvemmin kuin kerran kuukaudessa käyttäviä on noin 40 % ja heikolla kiintymyksellä noin 30 %.

$p < .001$

Kuvio 8. Äidin kiintymyksen tasot ja 15-vuotiaan nuoren yleinen alkoholinkäyttö

Isän kiintymys on myös yhteydessä nuorten alkoholinkäyttöön, mutta ei niin vahvasti kuin äidin kiintymys. Isän kiintymyksen ollessa *keskimääräistä vahvempaa*, niitä, jotka eivät käytä alkoholia ollenkaan on vajaa viidennes. Jos isän kiintymys on *keskimääräistä heikompaa*, on täysin raittiiden osuus reilu 10 %. Niitä, jotka käyttävät alkoholia päivittäin tai vähintään kerran viikossa, on noin 10 %, kun isän kiintymys *keskimääräistä vahvempaa*. Kun kiintymys on *keskimääräistä heikompaa*, päivittäin tai vähintään kerran viikossa alkoholia käyttäviä on jo vajaa neljännes. (Kuvio 9.)

$p < .001$

Kuvio 9. Isän kiintymyksen tasot ja 15-vuotiaan nuoren yleinen alkoholinkäyttö

Logistinen regressioanalyysi

Ensimmäisessä vaiheessa mallissa mukana olivat kaikki analysoitavat muuttujat: yleinen alkoholinkäyttö, sukupuoli, äidin huolenpito, isän huolenpito, äidin kiintymys sekä isän kiintymys. Lopulliseen malliin jäivät ne, jotka olivat tilastollisesti merkitseviä. Ensimmäisessä mallissa alkoholinkäyttö jaettiin kahteen osaan: *niihin, jotka eivät käytä alkoholia ollenkaan ja niihin, jotka käyttävät*. Poikiin verrattuna tytöt ovat 1,4 -kertaa todennäköisemmin niitä, jotka eivät käytä alkoholia ollenkaan. Äidin keskimääräistä vahvemman huolenpidon tunteen raportoineet 15-vuotiaat ovat 5,5 -kertaa todennäköisemmin niitä, jotka eivät käytä alkoholia ollenkaan verrattuna äidin keskimääräistä heikomman huolenpidon tunteen raportoineisiin 15- vuotiaisiin nuoriin. (Taulukko 4.)

Toisessa mallissa alkoholinkäyttö jaettiin alkoholinkäytön useuden mukaan: *niihin, jotka käyttävät kuukausittain tai useammin* sekä *niihin, jotka käyttävät harvemmin kuin kuukausittain*. Mallissa oli mukana yleinen alkoholinkäyttö, sukupuoli, äidin huolenpito, isän huolenpito, äidin kiintymys sekä isän kiintymys. 15 -vuotiaat tytöt käyttävät alkoholia 1,3 -kertaa todennäköisemmin harvemmin kuin kuukausittain verrattuna samanikäisiin poikiin.

Äidin huolenpito on yleisen alkoholinkäytön useuden suhteen erittäin merkittävä tekijä. Keskimääräistä vahvemman äidin huolenpidon tunteen raportoineet 15 -vuotiaat nuoret käyttävät alkoholia harvemmin kuin kuukausittain 6,6 -kertaa todennäköisemmin kuin keskimääräistä heikomman äidin huolenpidon tunteen raportoineet. (Taulukko 4.)

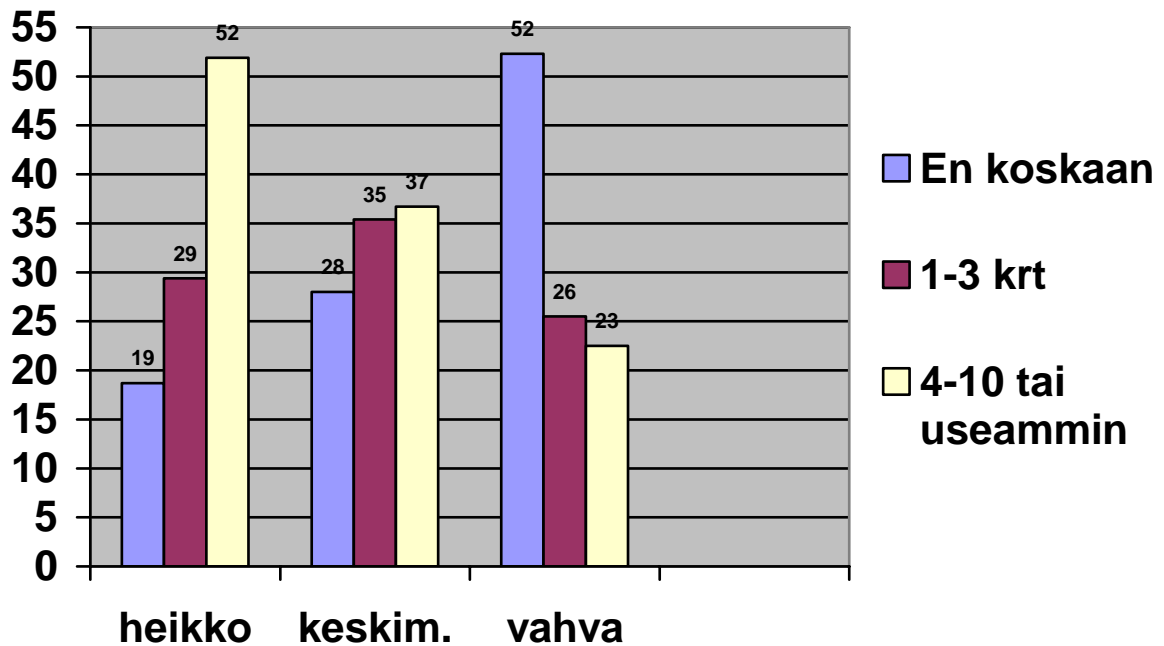
Isän kiintymys oli myös yhteydessä nuoren alkoholinkäyttöön: isän vahvan kiintymyksen raportoineet nuoret käyttävät alkoholia harvemmin kuin kuukausittain 1,6 -kertaa todennäköisemmin kuin isän heikon kiintymyksen raportoineet nuoret. Myös äidin kiintymys on yhteydessä: on 2,1 -kertaa todennäköisempää, että äidin keskimääräistä vahvemman kiintymyksen tunteen raportoinut nuori käyttää alkoholia harvemmin kuin kerran kuussa verrattuna äidin keskimääräistä heikomman tunteen raportoineisiin nuoriin. (Taulukko 4.)

Taulukko 4. Äidin ja isän huolenpidon ja kiintymyksen yhteys 15-vuotiaan nuoren yleiseen alkoholinkäyttöön. Logistinen regressioanalyysi.

Alkoholinkäyttö	Ristitulosuhde	95 %:n luottamusväli	Merkitsevyys p-arvo
Ei käytä alkoholia			
Tyttö	1,43	1,09 – 1,88	p = 0,010
Poika	1,00		
Äidin huolenpito vahva	5,47	3,53 – 8,48	p < 0,001
Äidin huolenpito keskitaso	2,72	2,03 – 3,63	p < 0,001
Äidin huolenpito heikko	1,00		
Harvemmin kuin kuukausittain käyttävä			
Tyttö	1,26	1,03 – 1,54	p = 0,027
Poika	1,00		
Äidin huolenpito vahva	6,60	4,84 – 9,00	p < 0,001
Äidin huolenpito keskitaso	2,98	2,23 – 3,84	p < 0,001
Äidin huolenpito heikko	1,00		
Äidin kiintymys vahva	2,14	1,46 – 3,16	p < 0,001
Äidin kiintymys keskitaso	1,69	1,23 – 2,31	p = 0,001
Äidin kiintymys heikko	1,00		
Isän kiintymys vahva	1,55	1,12 – 2,15	p = 0,008
Isän kiintymys keskitaso	1,04	0,81 – 1,35	p = 0,746
Isän kiintymys heikko	1,00		

6.8. 15 -vuotiaan nuoren humalajuominen ja vanhempien antama kiintymys sekä huolenpito

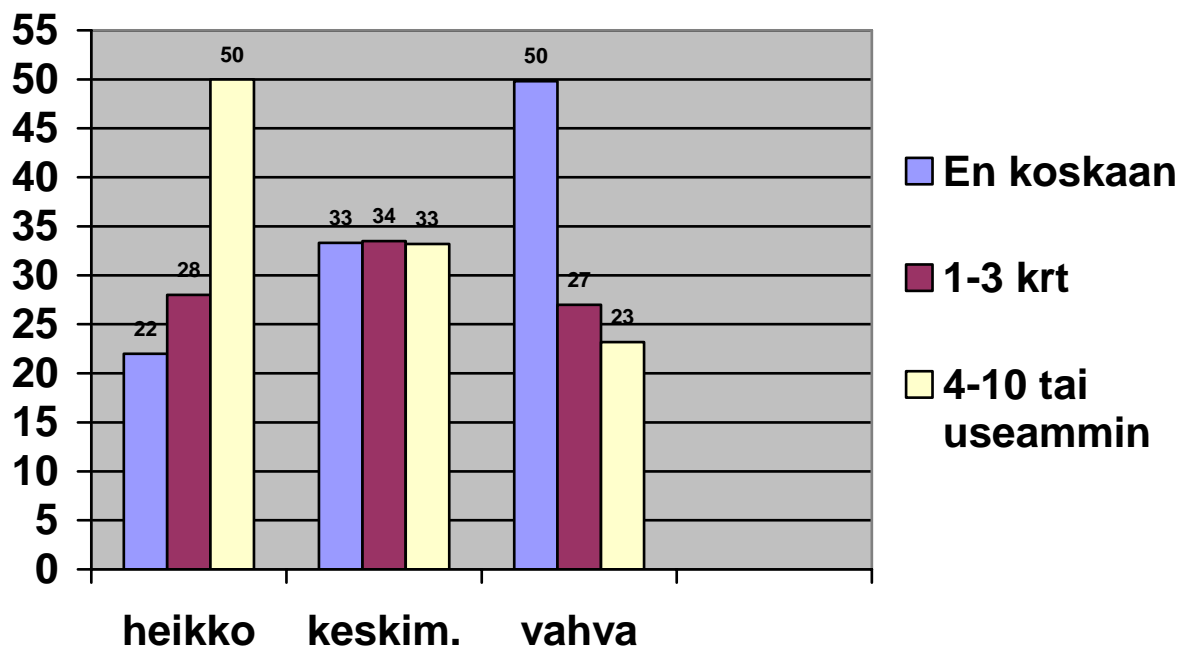
Äidin huolenpito on yhteydessä vahvasti nuoren humalahakuisiin juomatapoihin. Kun äidin huolenpito on *keskimääräistä vahvempaa*, ovat 15-vuotiaista nuorista yli puolet niitä, jotka eivät koskaan ole juoneet alkoholijuomia niin paljon, että olisivat olleet todella humalassa. Niitä, jotka ovat olleet todella humalassa 4-10 kertaa tai useammin, on vajaa neljännes. Jos äidin huolenpito on *keskimääräistä heikompa*, luvut kääntyvät toisinpäin: niitä, jotka ovat olleet usein todella humalassa, on yli puolet. Niitä, jotka eivät ole koskaan olleet todella humalassa, on vajaa viidennes. (Kuvio 10.)

$p < .001$

Kuvio 10. Äidin huolenpidon tasot ja 15-vuotiaan nuoren humalahakuiset juomatavat

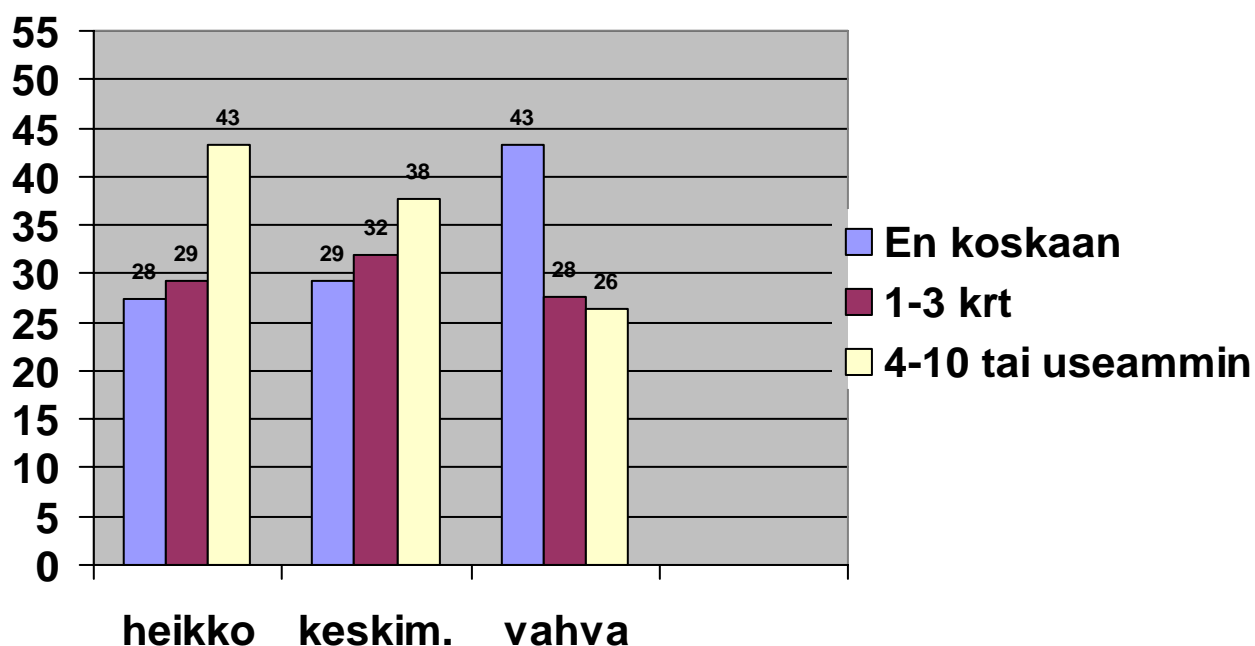
Kun **isän huolenpito** on *keskitasoa heikompaa*, puolet vastaajista on ollut todella humalassa 4-10 kertaa tai useammin. Jos huolenpito on *keskitasoa vahvempaa*, vajaa neljännes on ollut todella humalassa vähintään neljä kertaa. Niitä, jotka eivät ole koskaan olleet todella humalassa, on lähes puolet, silloin kun isän huolenpito on *vahvaa*. Jos isän huolenpito on *keskimääräistä heikompaa*, näitä nuoria on vain viidesosa. (Kuvio 11.)

$p < .001$

Kuvio 11. Isän huolenpidon tasot ja 15-vuotiaan nuoren humalahakuiset juomatavat

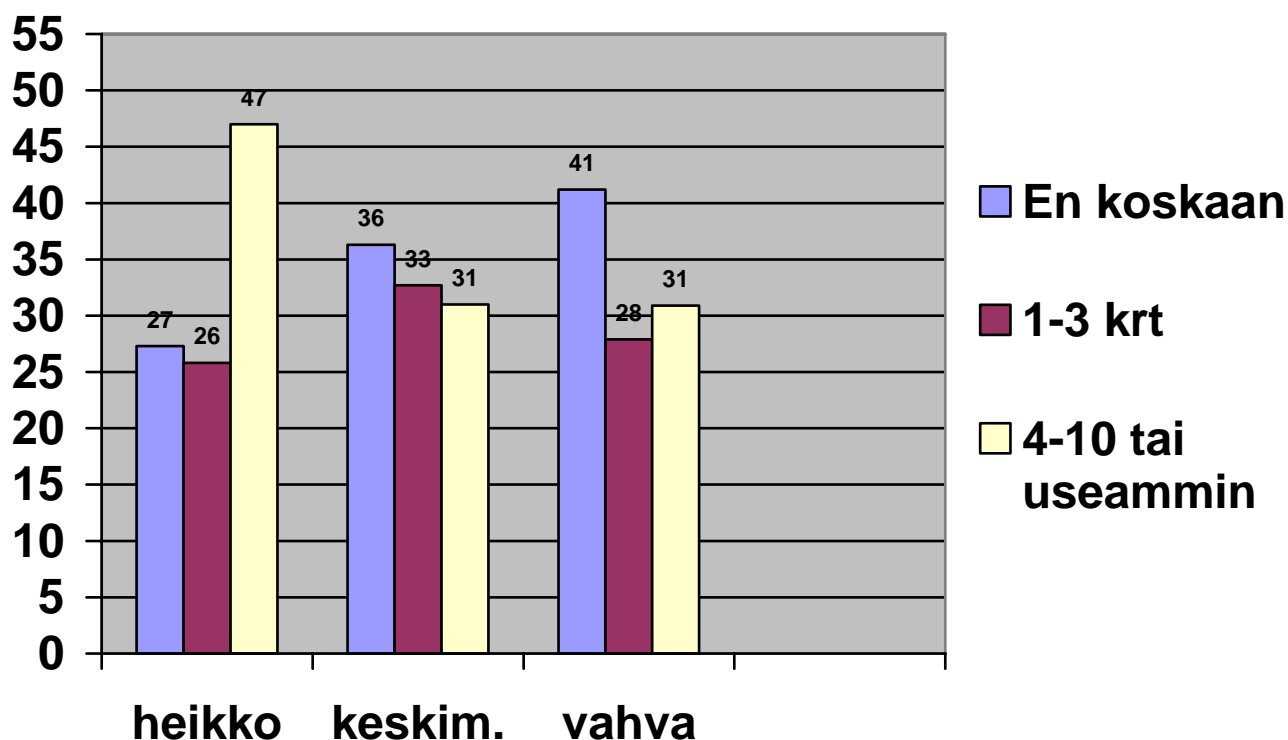
Äidin kiintymyksen havaittiin olevan yhteydessä siihen, kuinka usein 15-vuotias nuori on ollut todella humalassa. Jos äidin kiintymys on *keskimääräistä heikompaa*, niitä nuoria, jotka ovat juoneet itsensä todella humalaan 4-10 kertaa tai useammin, on hieman vajaa puolet. Jos kiintymys on *keskimääräistä vahvempaa*, vastaajista neljännes on ollut todella humalassa. Niitä nuoria, jotka eivät ole koskaan olleet todella humalassa, on *heikolla* kiintymyksellä vajaa 30 % ja *vahvalla* kiintymyksellä vajaa puolet. (Kuvio 12.)

$p < .001$

Kuvio 12. Äidin kiintymyksen tasot ja 15-vuotiaan nuoren humalahakuiset juomatavat

Myös **isän kiintymys** on yhteydessä nuorten humalahakuisiin juomatapoihin. Nuoria, jotka eivät ole olleet koskaan todella humalassa on isän *keskimääräistä heikommalla* kiintymyksellä vajaa kolmasosa ja *keskimääräistä vahvemmalla* kiintymyksellä yli 40 %. Vastaavasti niitä, jotka ovat olleet todella humalassa 4-10 kertaa tai useammin on *keskimääräistä heikommalla* kiintymyksellä lähes puolet ja *keskimääräistä vahvemmalla* kiintymyksellä lähes kolmasosa. (Kuvio 13.)

$p < .001$

Kuvio 13. Isän kiintymyksen tasot ja 15-vuotiaan nuoren humalahakuiset juomatavat

Logistinen regressioanalyysi

Logistisen regressioanalyysin ensimmäisessä mallissa olivat mukana kaikki analysoitavat muuttujat. Näitä oli humalajuominen, sukupuoli, äidin huolenpito, isän huolenpito, äidin kiintymys sekä isän kiintymys. Lopulliseen malliin jäivät ne, jotka olivat tilastollisesti merkitseviä. (Taulukko 6.) Humalajuominen jaettiin ensiin niihin, jotka *eivät ole koskaan olleet todella humalassa* ja niihin, jotka *ovat olleet vähintään kerran*. Tyttöjen ja poikien välillä ei ilmennyt eroa humalakokemuksissa. Äidin huolenpito oli merkittävässä asemassa: kun äidin huolenpito on keskimääräistä vahvempaa, oli 6,2 -kertaa todennäköisempää että nuori ei ole koskaan ollut todella humalassa verrattuna niihin, jotka raportoivat äidin huolenpidon olevan keskimääräistä heikompaa. Sekä äidin että isän kiintymys oli yhteydessä jonkin verran, mutta ei niin paljon kuin äidin huolenpito.

Toisessa analyysissä humalajuominen jaettiin niihin, jotka *olivat olleet korkeintaan kerran todella humalassa* ja niihin, jotka *olivat olleet kaksi kertaa tai useammin humalassa*. Tässäkään suhteessa tytöt ja pojat eivät eronneet toisistaan, ja kaikista selkein yhteys oli äidin

huolenpidolla. On 6,3 -kertaa todennäköisempää, että keskimääräistä vahvemman äidin huolenpidon tunteen raportoineet nuoret ovat olleet humalassa vain kerran verrattuna keskimääräistä heikomman äidin huolenpidon tunteen raportoineisiin nuoriin. Myös äidin ja isän kiintymyksillä oli merkitystä.

Taulukko 5. Äidin ja isän huolenpidon ja kiintymyksen yhteys 15-vuotiaan nuoren humalahakuisiin juomatapoihin. Logistinen regressioanalyysi.

Humalajuominen	Ristitulosuhde	95 %:n luottamusväli	Merkitsevyys p-arvo
Ei koskaan			
Äidin huolenpito vahva	6,23	4,51 – 8,62	p < 0,001
Äidin huolenpito keskitaso	2,96	2,32 – 3,77	p < 0,001
Äidin huolenpito heikko	1,00		
Äidin kiintymys vahva	1,98	1,33 – 2,95	p = 0,001
Äidin kiintymys keskitaso	1,50	1,10 – 2,04	p = 0,010
Äidin kiintymys heikko	1,00		
Isän kiintymys vahva	1,45	1,02 – 2,04	p = 0,037
Isän kiintymys keskitaso	1,03	0,79 – 1,35	p = 0,802
Isän kiintymys heikko	1,00		
Korkeintaan kerran todella humalassa			
Äidin huolenpito vahva	6,33	4,64 – 8,64	p < 0,001
Äidin huolenpito keskitaso	2,73	2,13 – 3,49	p < 0,001
Äidin huolenpito heikko	1,00		
Äidin kiintymys vahva	1,75	1,20 – 2,57	p = 0,004
Äidin kiintymys keskitaso	1,52	1,12 – 2,07	p = 0,007
Äidin kiintymys heikko	1,00		
Isän kiintymys vahva	1,47	1,06 – 2,05	p = 0,022
Isän kiintymys keskitaso	0,94	0,72 – 1,21	p = 0,618
Isän kiintymys heikko	1,00		

7 POHDINTA

7.1. Luotettavuustarkastelu

7.1.1. Validiteetti

Validiteetilla tarkoitetaan luotettavuutta siinä mielessä, ollaanko tutkimassa sitä, mitä oli tarkoitus tutkia. Validiteetti voidaan jakaa ulkoiseen ja sisäiseen validiteettiin. *Ulkoisen validiteetti* tarkoittaa sitä, onko kyseinen tutkimus yleistettävissä, ja jos on, niin mihin ryhmiin. Ulkoiseen validiteetin tarkasteluun liittyy olennaisesti tutkimusasetelma sekä otanta. Se, että WHO - Koululaistutkimuksen vastausprosentti on kaikkina vuosina ollut varsin korkea, lisää tutkimuksen ulkoista validiteettia. Myös otanta tutkittavasta perusjoukosta on suoritettu otantamenetelmien edellyttävällä tavalla. WHO- Koululaistutkimuksessa on käytetty Suomen koko 11-, 13- ja 15 -vuotiaiden ikäluokkaa edustavaa ositettua satunnaisotantaa ja aineisto on poimittu ryväsotantaa käyttäen koko maan koululaisia edustavasta koulurekisteristä. Vastaajia on ollut aina huomattava määrä, ja kadon osuus vastanneista on ollut suhteellisen pieni. Puhdistuksenkin jälkeen aineisto on ollut riittävän suuri koko ikäluokkaa koskeviin yleistyksiin. Lisäksi luotettavuutta lisää opettajan kontrolloima vastaustilanne sekä vastaajien anonymius.

Sisäisellä validiteetilla tarkoitetaan tutkimuksen omaa luotettavuutta: esimerkiksi ovatko käsitteet oikein muodostettuja, ovatko ne operationalisoitu kysymyksen muotoon onnistuneesti, ovatko teoria ja otanta sopivia tai mitataanko mittarilla sitä mikä on tarkoitus. Sisäistä validiteettia pohdittaessa voidaan tehdä jako kolmeen tarkemmin tarkasteltavaan osaan: sisällön validius, käsitevalidius sekä kriteerivalidius. (Metsämuuronen, 2005, 57, 65.) WHO- Koululaistutkimuksen luotettavuutta voidaan pitää kohtalaisen korkeana. Kysymyksiä on esitettävä useassa eri maassa, ja itse tutkimus on toistettu useaan otteeseen laajoille joukoille. WHO- Koululaistutkimuksen tulokset ovat olleet hyvin yleistettävissä, sekä samansuuntaisia muiden tutkimustulosten kanssa. Yleistettävyyttä voidaan myös pitää hyvänä, kun tarkastellaan tutkimuksen yleistettävyyttä tutkimuksen otantamenetelmien ja tutkimuskokonaisuuden kannalta.

7.1.2. Reliabiliteetti

Reliabiliteetti merkitsee tutkimuksen mittausvirheettömyyttä ja toistettavuutta samoissa olosuhteissa. Reliabiliteetin avulla siis tarkastellaan mittaustulosten pysyvyyttä, eli mittarin kykyä antaa ei -sattumanvaraisia tuloksia. Reliabiliteetti voidaan laskea rinnakkaismittauksella, toistomittauksella tai mittaamalla sisäistä konsistenssia eli yhteneväisyyttä. Rinnakkaismittauksessa sama mittaus tehdään samaan aikaan eri mittareilla. Toistomittaus eli testi-uusintatesti-reliabiliteetti lasketaan tekemällä ensin mittaus, joka uusitaan samalla mittarilla sopivan ajan kuluttua. Tarkoituksena on saada samoja tuloksia samoilla henkilöillä, jos mittaus ja mittari ovat reliaabeleita. Heikkoutena on kuitenkin se, että mittausten välillä ilmiö voi muuttua, varsinkin jos mittausten väli on pitkä. Tällöin mitataankin enemmän ilmiön pysyvyyttä kuin mittarin reliabiliteettia. Sisäinen konsistenssi perustuu mittarin puolittamiseen kahteen osaa, split halfiin. Näiden puoliskojen välinen korrelaatio on reliaabeliuden mitta. Oletuksena on, että kaikki mittarin osiot mittaavat samaa asiaa, jolloin on aivan sama kuinka puolitus muodostetaan. Mittarin osioiden keskinäisen konsistenssin voi mitata Cronbachin alfan tai Spearmanin Brownin Rhon avulla. (Metsämuuronen, 2005, 66-67.)

Tässä tutkimuksessa käytettiin useita summamuuttujia kuten äidin / isän huolenpito ja äidin / isän kiintymys. Näiden summamuuttujien sisäistä yhteneväisyyttä mitattiin Cronbachin alfan avulla. Alfa alimmaksi hyväksytyksi arvoksi on määritelty .60, tosin joskus joudutaan hyväksymään myös alhaisempia arvoja (Metsämuuronen 2005, 443, Alkula ym. 1994, 99). Tässä tutkimuksessa summamuuttujien kohdalla tämä arvo ylitettiin. Osiot siis korreloivat ja niiden voi olettaa mittaavan samaa taustalla olevaa käsitettä.

Alkoholinkäyttöä koskeviin kysymyksiin koululaiset vastasivat omien tuntemuksiensa perusteella. Alkoholinkäytön useutta koskeviin kysymyksiin on helppo vastata totuudenmukaisesti, mutta runsasta alkoholinkäyttöä yleensä aliarvioidaan. Vastaajilla voi myös olla hyvinkin erilaisia käsityksiä siitä, mitä on todella humalassa oleminen. Tämä vähentää humalajuominen – summamuuttujan reliabiliteettia ja validiteettia. Vanhempien ja nuoren välistä kiintymystä ja huolenpitoa selvitetään nuorten itseraportoitujen tunteiden perusteella, jolloin näkökulma on nuoren oma.

7.2. Päätulosten pohdintaa

Nuorista yli 80 % käyttää alkoholia jonkin verran. Nuoruuteen kuuluu kokeilun halua ja rajojen etsimistä, ja alkoholin kokeileminen kuuluu osaan tätä prosessia. Niitä, jotka eivät käytä ollenkaan alkoholia oli pieni osa, reilu 15 % tutkimukseen osallistuneista nuorista. Suurin piirtein saman verran (13,8 %) oli niitä, jotka käyttävät alkoholia usein, päivittäin tai vähintään kerran viikossa. 15 -vuotiaana alkoholin käyttäminen näin usein on suuri riskitekijä nuoren tulevaisuuden kannalta. Poikien ja tyttöjen välillä ei ollut prosentuaalisesti suuria eroja. Merkittävää ainoastaan on se, että poikia, jotka eivät käytä alkoholia ollenkaan on hieman enemmän kuin tyttöjä: pojista vajaa 20 % ja tytöistä vajaa 15 %.

Niitä 15 -vuotiaita nuoria, jotka eivät ole koskaan olleet todella humalassa, oli yli kolmasosa sekä tytöistä että pojista: tässäkin poikia oli hieman enemmän kuin tyttöjä. Kuitenkin niitä, jotka ovat olleet humalassa 4-10 kertaa tai useammin oli yllättävän paljon: poikia yhteensä vajaa kolmasosa, tyttöjä yli 35 %. Todella humalassa oleminen on subjektiivinen käsite, eikä humala tunnu kaikilla samalta ja aikaisemmin jo todettiin, että nuoruuteen kuuluu kokeilunhalua ja rajojen etsimistä. Silti se, että jo 15 -vuotiaana ollaan oltu todella humalassa useammin kuin kerran, on huolestuttava merkki.

Nuorten itseraportoidut tunteet vanhempien huolenpidosta olivat suhteellisen vahvoja. Suurin osa sekä pojista että tytöistä raportoi äidin huolenpidon olevan vahvaa. Isän huolenpitoa ei arvioitu yhtä vahvaksi: suurin osa sekä poikien että tyttöjen raportoiduista tunteista oli keskitasoa. Vanhempien huolenpitoon kuuluu osana tietäminen nuorten asioista: siitä, keitä nuoren ystävät ovat, kuinka nuori käyttää rahansa, missä nuori viettää aikaansa koulun jälkeen, iltaisin tai vapaa-aikanaan. Nämä tiedot ovat nuorten omasta mielestään paremmin äidin kuin isän tiedossa.

Nuorten tunteet sekä äidin että isän kiintymyksestä olivat hyvin voimakkaita: sekä äidin että isän kohdalla suurin osa nuorista tunsu vanhempien kiintymyksen olevan hyvin vahvaa tai ainakin lähelle sitä. Tämä tarkoittaa nuorten vahvasti tuntevan, että heidän vanhempansa auttavat heitä kun on tarve, vanhemmat antavat tehdä asioita, joista nuoret pitävät ja ovat rakastavia. Lisäksi nuoret tuntevat, että vanhemmat ymmärtävät nuorten ongelmia ja huolia, pitävät siitä, että nuoret päättävät omista asioistaan sekä saavat nuoren olon tuntumaan paremmalta, kun nuori on pahoittanut mielensä.

Nuorten alkoholinkäyttöön vaikuttavat monet asiat, ja syitä voidaan etsiä monelta suunnalta: yhteiskunnan rakenteen muutoksista, yleisistä arvoista, koulusta, harrastusmahdollisuuksista, kodista. Tämän tutkimuksen tulokset vahvistavat vanhempien toiminnan yhteyttä nuoren omiin valintoihin alkoholinkäytön suhteen. Varsinkin äidin huolenpidolla on merkittävä yhteys sekä 15-vuotiaan nuoren yleiseen alkoholinkäyttöön että nuoren humalahakuisiin juomatapoihin. Yhteys oli sama sekä tytöillä että pojilla. Sokol-Katz ym. (1997) on todennut, että perhetyypin yhteys nuoren terveyskäyttäytymiseen on epäsuora ja ratkaisevin tekijä on perheen kiinteys ja perheyhteyden laatu. Vanhempien ensisijainen tehtävä onkin olla läsnä lapsen ja nuoren elämässä, eikä toimia vain teknisesti oikein tarjoamalla asunto, ruokaa tai vaatteita.

Summamuuttujia rakentaessa kiintymys – summamuuttuja muutettiin kahdeksanluokkaisesta kuusiluokkaiseksi Cronbachin alfan kertoimen tulosten perusteella. Väittämät ”*äitini / isäni yrittää määrätä kaikesta mitä teen* sekä *äitini / isäni kohtelee minua kuin lasta*” pudotettiin pois, koska ne heikensivät Cronbachin alfan arvoa. Mielenkiinnon kohteeksi nouseekin ajatus siitä, miksi juuri nämä kaksi väittämää eivät olleet yhteneväisiä muiden väittämien kanssa? Väittämät ovat negatiivissävytteisiä, vaikuttaako se asiaan vai onko kyseessä kulttuurillinen näkökulma? Keltinkangas- Järvisen mukaan (1994, 146-152) nuorille asetettujen rajojen tavoitteena on, että nuori oppii itse hallitsemaan itsensä, oppii kompromissien teon sekä tajuaa vaikutukset. Se, että vanhemmat yrittävät määrätä kaikesta mitä nuori tekee tai kohtelee nuorta kuin lasta, on juuri vastakohtaista nuoren kasvamisen tukemiselle ja rajojen asettamisen tavoitteille. Ei ole tarkoituksena, että nuori oppii pelkästään tottelemaan ja noudattamaan ulkopuolelta tulevia määräyksiä, vaan myös ajattelemaan itse.

Humalajuominen on yksilön subjektiivinen kokemus, eikä toisen tosihumala ole välttämättä toisella sama tunne. Nuoret kokeilevat rajojaan tämänkin suhteen, ja se kuuluu nuoruuteen. Rajavetoa on vaikea tehdä: mikä kuuluu luonnolliseen rajojen kokeilemiseen ja mikä kuuluu todella humalahakuisiin juomatapoihin? Yhden kerran kokeilevat lähes kaikki nuoret, suurin osa testaa rajojaan toisenkin kerran, mutta onko kolmas kerta jo todella humalahakuista juomakäyttäytymistä? Jos nuori on 15-vuotiaana ollut todella humalassa 5-10 kertaa, on kyse jo ongelmasta. On muistettava, että nuorena aloitettu alkoholin käyttäminen lisää alkoholisoitumisen riskiä aikuisuudessa.

7.3. Näkökulmia jatkotutkimuksiin

Tämä tutkimus herättää monia haasteita jatkotutkimuksia ajatellen. Mielenkiintoisia seikkoja nousi esiin sen suhteen, miten eri tavalla äidin ja isän huolenpito ja kiintymys vaikuttavat. Äidin huolenpito näyttää olevan vahvemmin yhteydessä sekä poikien että tyttöjen alkoholinkäyttöön. Miksi juuri äidin huolenpito vaikuttaa eniten? Kvalitatiivisen tutkimuksen avulla olisi mielenkiintoista selvittää, millä tavalla äidin huolenpito on yhteydessä ja millä tavalla äidin huolenpito eroaa isän huolenpidosta? Tässä tutkimuksessa ei eritelty perhemuotoja, joten olisiko esimerkiksi yksinhuoltajaperheiden huomioonottaminen tuonut lisäarvoa tutkimukseen? Mielenkiintoista olisi selvittää yksinhuoltajaperhemallien huolenpito- ja kiintymyssuhteita ja nuorten alkoholinkäyttöä, erityisesti niiden nuorten kohdalla, jotka eivät asu äitinsä kanssa. Se, miten eri tavalla tytöt ja pojat kokevat vanhempien huolenpidon ja kiintymyksen, olisi myös haasteellinen tutkimusnäkökulma. Tämän tutkimuksen perusteella vanhempien huolenpito ja kiintymys ovat yhteydessä sekä 15-vuotiaiden tyttöjen että poikien alkoholinkäyttöön.

Äidin ja isän huolenpidon ja kiintymyksen yhteyksiä olisi haasteellista jatkaa myös moniin muihin nuoren elämäntapoihin ja valintoihin liittyviin indikaattoreihin. Näitä on esimerkiksi muut päihteet (tupakka, huumeet), nuoren liikunta-aktiivisuus, nuoren koettu terveys ja koulukiusaaminen sekä kiusaajien että kiusattujen kohdalla.

LÄHTEET

Aalberg, V. & Siimes, M. 1999. Lapsesta aikuiseksi. Nuoren kypsyminen naiseksi tai mieheksi. Gummerus Kirjapaino. Jyväskylä.

Ahlström, S., Haavisto, K., Metso, L. & Tuovinen, E-L. 1996. Päihteiden käyttö ja saatavuus 15-vuotiaiden keskuudessa. Alkoholipolitiikka. 61 (1).

Aho, S. & Laine, K. 1997. Minä ja muut. Kasvaminen sosiaaliseen vuorovaikutukseen. Otavan Kirjapaino. Keuruu.

Aittola, T. 1998. Nuorten arkipäivän oppimisympäristöt. Teoksessa Laurila, L. (toim.) Koti kasvattajana, elämä opettajana. Kasvatus- ja oppimiskulttuurit tutkimuskohteina. Atena Kustannus. WSOY. Juva.

Alanen, L. 1994. Perhelapsuus ja lasten perheys - ´perhe´ lasten näkökulmasta. Teoksessa Antikainen, J. Haataja, M-L. & Korhonen, M. Näkökulmia perheeseen. s. 15-37.

Alkula, T. Pöntinen, S. Ylöstalo, P. 1994. Sosiaalitutkimuksen kvantitatiiviset menetelmät. Juva. WSOY.

Barnes, P. 1995. Personal, social and emotional development of children. Blackwell Publishers Inc. USA.

Barrera, M. & Li S. 1996. The Relation of Family Support to Adolescents´ Psychological Distress and Behavior Problems. Teoksessa: Pierce GR., Sarason BR. ja Sarason IG. (toim.) Handbook of Social Support and the Family. Pleunum Press. New York. s.313-343.

Bowlby, J. 1988. A secure base: Parent-child attachment and healthy human development. New York: Basic Books.

Burleson B. & Kunkel A. 1996. The Socialization of Emotional Support Skills in Childhood. Teoksessa: Pierce GR., Sarason BR. ja Sarason IG. (toim.) Handbook of Social Support and the Family. Pleunum Press. New York. s.105-140.

Eräsaari, R. 1994. Takaisin perusarvoihin? Teoksessa Virkki, J. Ydinperheestä yksilöllistyviin perheisiin. Jyväskylän yliopiston perhetutkimusyksikkö ja WSOY. Juva.

Forsberg, H. 2003. Kriittistä näkökulmaa jäljittämässä. Teoksessa Forsberg, H. & Nätkin, R. 2003. Perhe murroksessa. Kriittisen perhetutkimuksen jäljillä. Gaudeamus Kirja. Yliopistopaino. Helsinki.

Gerris, J. 1994. Perhearvot vanhempien silmin: perhe-elämän ja lastenkasvatuksen arvoperustaiset mallit. Teoksessa Virkki, J. Ydinperheestä yksilöllistyviin perheisiin. Jyväskylän yliopiston perhetutkimusyksikkö ja WSOY. Juva.

Hein, R. & Virtanen, A. 2000. Päihdetilastollinen vuosikirja 2000. STAKES. Gummerus Kirjapaino Oy. Saarijärvi.

Helve, H. 2002. Arvot, muutos ja nuoret. Yliopistopaino. Helsinki.

Hirsjärvi, S., Laurinen, L. & tutkijaryhmä. 1998. Kasvustraditiot ja niiden muuttuminen. Teoksessa Laurinen, L. (toim.) Koti kasvattajana, elämä opettajana. Kasvatus- ja oppimiskulttuurit tutkimuskohteina. Atena Kustannus. WSOY. Juva. s. 12-32.

Hoikkala, T. 1993. Katoaako kasvatus, himmeneekö aikuisuus? Aikuistumisen puhe ja kulttuurimallit. Gaudeamus. Gummerus Kirjapaino. Jyväskylä.

Hulkko, L. 2003. Työajan muutokset. Tilastokeskus. Yliopistopaino. Helsinki.

Hurme, H. 1995. Perhe kehityksen kontekstina. Teoksessa Lyytinen, P. Korhonen, M. & Lyytinen, H. Näkökulmia kehityspsykologiaan. Kehitys kontekstissaan. WSOY. Porvoo.

Huttunen, J. 2001. Isänä olemisen uudet suunnat. Hoiva-isiä, etä-isiä ja ero-isiä. PS-kustannus. WS Bookwell Oy. Juva.

Huurre, T. Komulainen, E. & Aro, H. 1996. Näkövammaisten nuorten sosiaaliset verkostot ja sosiaalinen tuki. Sosiaalilääketieteellinen aikakauslehti 33.

Innanen, M. 2001. Isyys ja äitiys nuorten kertomana. Lukiolaisten tyttöjen ja poikien kirjoituksia. Likes. Jyväskylä.

Jallinoja, R. 2000. Perheen aika. Otavan Kirjapaino Oy. Keuruu.

Jarasto, P. & Sinervo, N. 1999. Murrosikäisen ja nuoren maailma. Gummerus Kirjapaino Oy. Jyväskylä.

Järventie, I. 2001. Lapset muutosten maailmassa. Teoksessa Sulku, S. & Aromaa, J. (toim.) Kohtaamispaikkana lapsuus. Vuoropuhelua lapsen maailmasta. Oy Edita Ab. Helsinki.

Kannas, L. 1994. Kolme arvoitusta – terveys, kasvatus, inhimillinen kasvu ja kehitys. Teoksessa H Peltonen (toim.) Koulu terveyden arvoitusta pohtimassa. Painatuskeskus Oy. Helsinki.

Keltikangas-Järvinen, L. 1994. Hyvä itsetunto. WSOY:n graafiset laitokset. Juva.

Kinnunen, T. & Liukkonen, E. 2003. Jyväskyläläisten nuorten alkoholinkäyttö ja siihen yhteydessä olevat perhetekijät seurantatutkimuksen valossa. Kasvatustieteen pro gradu – tutkielma. Opettajankoulutuslaitos. Jyväskylän yliopisto. Saatavilla [www-muodossa: http://selene.lib.jyu.fi:8080/gradu/v04/G0000434.pdf](http://selene.lib.jyu.fi:8080/gradu/v04/G0000434.pdf)

Kinnunen, U. & Mauno, S. 2002a. Työ ja perhe-elämä vanhempien ja lasten näkökulmasta. Teoksessa Rönkä, A. & Kinnunen, U. Perhe ja vanhemmuus. Suomalainen perhe-elämä ja sen tukeminen. PS-Kustannus. Otavan Kirjapaino Oy. Keuruu. S. 99-119.

Koivusilta, L. & Rimpelä, A. 2001. Nuoruusiässä luodaan terveyden perusta. Teoksessa Heikkinen, E. & Tuomi, J. Suomalainen elämäntilanne. Tammi, Helsinki.

Korpela K. 2000. Perhe nuoren terveysvalintojen tukena. Terveyskasvatuksen pro gradu – tutkielma. Terveystieteiden laitos. Jyväskylän yliopisto. Saatavilla [www-muodossa: http://selene.lib.jyu.fi:8080/gradu/f/kkorpela.pdf](http://selene.lib.jyu.fi:8080/gradu/f/kkorpela.pdf)

Koskinen-Ollonqvist, P. 1993. Koulun alkoholiopetuksen kehittäminen, onnistumisen edellytykset. Helsinki. Terveyskasvatuksen keskus Ry:n julkaisuja 5.

Kuivakangas, J. 2002. Kuuluuko ääni, löytyykö keinot? Teoksessa Rönkä, A. & Kinnunen, U. Perhe ja vanhemmuus. Suomalainen perhe-elämä ja sen tukeminen. PS-Kustannus. Otavan Kirjapaino Oy. Keuruu.

Kumpusalo, E. 1991. Sosiaalinen tuki, huolenpito ja terveys. Sosiaali- ja terveyshallitus raportteja 8/1991. Valtion painatuskeskus. Helsinki.

Kuntsche & Kuendig. 2006. What is worse? A hierarchy of family-related risk factors predicting alcohol use in adolescence. Substance use and misuse. Swiss Institute for the Prevention of Alcohol and Drug Problems. Sveitsi.

Kuusisto, R. & Nykänen, H. 2000. Päihteiden pelikenttä. Myllypaino. Leväsjoki.

Lintonen, T.P. Konu, A.I. & Rimpelä, M. 2001. Identifying potential heavy drinkers in early adolescence. Health Education 101, (4), 159-168.

Marin, M. 1994. Perhe ja moraali: vuosisata perhekeskustelua. Teoksessa Virkki, J. Ydinperheestä yksilöllistyviin perheisiin. Jyväskylän yliopiston perhetutkimusyksikkö ja WSOY. Juva.

Merikallio-Pajunen, A., Rönkä, A. & Pulkkinen, L. 1997. Alkoholinkäyttö. Teoksessa Pulkkinen, L. (toim.) Lapsesta aikuiseksi. Atena Kustannus Oy. Jyväskylä.

Metsämuuronen, J. 2005. Tutkimuksen tekemisen perusteet ihmistieteissä. Jyväskylä. Gummerus Kirjapaino.

Nurmi, J-E. 1995. Nuoruusiän kehitys: etsintää, valintoja ja noidankehiä. Teoksessa Lyytinen, P. Korkeakangas, M. & Lyytinen, H. Näkökulmia kehityspsykologiaan. Kehitys kontekstissaan. WSOY:n graafiset laitokset. Porvoo.

Nätkin, R. 2003. Moninaiset perhemuodot ja lapsen hyvä. Teoksessa Forsberg, H.& Nätkin, R. Perhe murroksessa. Kriittisen perhetutkimuksen jäljillä. Gaudeamus Kirja. Yliopistopaino. Helsinki. S. 16-38.

Pulkkinen, L. 1994. Millaista lastenkasvatusta nykytutkimus suosittelee? Teoksessa Virkki, J. Ydinperheestä yksilöllistyviin perheisiin. Jyväskylän yliopiston perhetutkimusyksikkö ja WSOY. Juva.

Pulkkinen, L. 1997. Lapsesta aikuiseksi. Atena Kustannus Oy. Jyväskylä.

Pulkkinen, L. 2002. Koti, koulu ja yksityinen elämänpiiri hyvän elämän ankkureina. Teoksessa Rönkä, A. & Kinnunen, U. Perhe ja vanhemmuus. PS-Kustannus. Otavan Kirjapaino Oy. Keuruu. S. 14-29.

Pötsönen, R. 1995. Nuorten biologinen kypsyminen ja seksuaalinen kokeneisuus koulun terveystasvatuksen haasteena. Teoksessa Kannas, L. Koululaisten kokema terveys, hyvinvointi ja kouluviihtyvyys. Hakapaino Oy. Helsinki.

Pääkkönen, H. 2002. Mihin koululaisten aika kuluu? Hyvinvointikatsaus 4.

Pääkkönen, H. & Niemi, I. 2002. Suomalainen arki. Ajankäyttö vuosituhannen vaihteessa. Tilastokeskus. Yliopistopaino. Helsinki.

Rehunen, S. 1997. Terveys ja liikunta. Gummerus Kirjapaino. Jyväskylä.

Reuna, V. 1998. Perhebarometri. Vastuu perheen arjesta. Väestöliitto, Väestöntutkimuslaitos. Katsauksia E4. Helsinki.

Rimpelä, A. Lintonen, T. Pere, L. Rainio, S. & Rimpelä, M. 2003. Nuorten terveystapatutkimus 2003. Tupakkatuotteiden ja päihteiden käytön muutokset 1977- 2003. Stakes. Helsinki.

Ritala-Koskinen, A. 2003. (Uus)perhe lapsen silmin. Teoksessa Forsberg, H.& Nätkin, R. Perhe murroksessa. Kriittisen perhetutkimuksen jäljillä. Gaudeamus Kirja. Yliopistopaino. Helsinki.

Ruoppila, I. 1995. Lapsuudesta nuoruuteen. Teoksessa Näkökulmia kehityspsykologiaan. Kehitys kontekstissaan. Teoksessa Lyytinen, P. Korhonen, M. & Lyytinen, H. WSOY. Porvoo.

Rönkä, A. 2001. Vanhempien työpaineet ja ajanpuute heijastuvat lapseen. Teoksessa Sulku, S. & Aromaa, J. (toim.) Kohtaamispaikkana lapsuus. Vuoropuhelua lapsen maailmasta. Oy Edita Ab. Helsinki

Rönkä, A. & Kinnunen, U. 2002. Perhe ja vanhemmuus. Suomalainen perhe-elämä ja sen tukeminen. PS-Kustannus. Otavan Kirjapaino Oy. Keuruu.

Rönkä, A. Viheräkoski, J. Litsilä, R. Poikkeus, A-M. 2002. Nuoret, ja vanhemmat perhesuhteiden muutoksessa. Teoksessa Rönkä, A. & Kinnunen, U. Perhe ja vanhemmuus. Suomalainen perhe-elämä ja sen tukeminen. PS-Kustannus. Otavan Kirjapaino Oy. Keuruu

Schmid, H. ja Gabhainn, S.N. 2004. Alcohol use. Teoksessa C. Currie, C. Roberts, A. Morgan, R. Smith, W. Settertobulte, O. Samdal ja V. Barnekow Rasmussen. Young people's health in context. Health Behaviour in School-aged Children (HBSC) study: international report from the 2001/2002 survey. World Health Organization. s. 73-83.

Secker, J. 1997. Giving young people a voice. Teoksessa J. Gordon & G. Grant. How we feel. An insight into the emotional world of teenagers. Jessica Kingsley Publishers. Lontoo.

Silven, M. 1996. Vuorovaikutuksesta kiintymykseen ja minuuteen. Teoksessa Sarkkinen, M. Psykologia. Johdantokurssi. Gummerus Kirjapaino. Jyväskylä. S. 65-78.

Sokol- Katz, J., Dunham, R. ja Zimmerman, R. 1997. Family structure versus parental attachment in controlling deviant behaviour: a social control model. Adolescence 32:125, 199-215.

Stakes 2002a. Kouluterveystudkimus 2002. [viitattu 2.2.2006] Saatavilla www – muodossa: < URL: <http://www.stakes.fi/kouluterveys/taulukot/2002/paihteet.htm>

Stakes 2002b. Stakes Taskumatti 2002. Tietoa alkoholista ja huumeista. [viitattu 2.2.2006] Saatavilla www – muodossa: < URL: <http://info.stakes.fi/taskumatti2002-suomi.pdf>

Stakes 2003. Alkoholijuomien kulutus 2002. [viitattu 2.2.2006] Saatavilla www – muodossa: < URL: <http://www.stakes.info/files/pdf/Raportit/AlkoholijKulutus.pdf>

Steinberg, L. 2001. We know some things: parent-adolescent relationships in retrospect and prospect. *Journal of Research on Adolescence* 11, 1-19.

Surís, J. & Parrera, N. 2003. Family structure or having a good relationship with their parents: influence on male adolescents drug use. *Journal of Adolescents health* 32, 123.

Takala, P. 1994. Kohti postmodernia perhettä – perhepolitiikan muuttuvat käsitykset. Teoksessa Linna, P. Perhe. Tampereen yliopisto, sosiaalipolitiikan laitos. S. 7-30.

Taskinen, R. 1994. Perhe muuttuvassa maailmassa. Teoksessa Linna, P. Perhe. Tampereen yliopisto, sosiaalipolitiikan laitos. S.3-6.

Terho, P. 2002. Nuorten päihteidenkäyttö ja käytön ehkäisy. Teoksessa Terho, P., Ala-Laurila, E-L., Laakso, J., Krogius, H., & Pietikäinen, M. Kouluterveydenhuolto. Duodecim. Gummerus Kirjapaino Oy. Jyväskylä.

Valli, R. 1998. Koulun alkoholikasvatus keskioluen vähittäismyynnin vapautuessa. Lapin Yliopisto. Lapin Yliopistopaino. Rovaniemi.

Vertio, H. 2003. Terveiden edistäminen. Kustannusosakeyhtiö Tammi. Gummerus Kirjapaino Oy. Jyväskylä.

Villberg, J. & Tynjälä, J. 2005. Teoksessa Kannas, L. Koululaisten terveys ja terveyskäyttäytyminen muutoksessa. WHO- koululaistutkimus 20 vuotta. Terveiden edistämisen tutkimuskeskus. Jyväskylä.

Välimaa, R. 2000. Nuorten koettu terveys kyselyaineistojen ja ryhmähaastattelujen valossa. Jyväskylän yliopisto. Jyväskylä. ER-Paino. Lievestuore.

Winter, T. 2004. Nuorten raittius ja siihen vaikuttavat tekijät. Kansanterveystieteen julkaisuja M 182:2004. Helsinki. Yliopistopaino. Saatavana myös <http://ethesis.helsinki.fi/julkaisut/laa/kansa/vk/winter/nuortenr.pdf>

LIITE 1 Kyselylomake alkoholinkäyttö ja humalajuominen

20. Miten usein juot nykyisin alkoholipitoisia juomia kuten olutta, viiniä tai väkeviä?
Yritä ottaa huomioon myös ne kerrat, kun juot vain hyvin pienen määrän alkoholia.
Merkitse yksi vaihtoehto jokaisen juomalaadun osalta.

	<i>Päivittäin</i>	<i>Vähintään kerran viikossa</i>	<i>Vähintään kerran kuukaudessa</i>	<i>Harvemmin</i>	<i>En koskaan</i>
1. Keskiolutta tai IV olutta	☐	☐	☐	☐	☐
2. Viiniä	☐	☐	☐	☐	☐
3. Muita mietoja alkoholijuomia (kuten siideri, long-drink-juomat jne.)	☐	☐	☐	☐	☐
4. Väkeviä alkoholijuomia (kuten koskenkorvaa, vodkaa, viskiä, likööriä)	☐	☐	☐	☐	☐

21. Oletko koskaan juonut alkoholijuomia niin paljon, että olet ollut todella humalassa?

- En koskaan
- Kyllä, kerran
- Kyllä, 2-3 kertaa
- Kyllä, 4-10 kertaa
- Kyllä, useammin kuin 10 kertaa

LIITE 2 Kyselylomake äidin ja isän huolenpito

59. Kuinka paljon äitisi todella tietää siitä...?

	<i>Hän tietää paljon</i>	<i>Hän tietää jonkin verran</i>	<i>Hän ei tiedä mitään</i>	<i>Ei ole äitiä tai en tapaa häntä</i>
1) keitä ystäväsi ovat	☐	☐	☐	☐
2) kuinka käytät rahasi	☐	☐	☐	
3) missä vietät aikaasi koulun jälkeen	☐	☐	☐	
4) missä olet iltaisin	☐	☐	☐	
5) mitä teet vapaa-aikanasi	☐	☐	☐	

60. Kuinka paljon isäsi todella tietää siitä...?

	<i>Hän tietää paljon</i>	<i>Hän tietää jonkin verran</i>	<i>Hän ei tiedä mitään</i>	<i>Ei ole isää tai en tapaa häntä</i>
1) keitä ystäväsi ovat	☐	☐	☐	☐
2) kuinka käytät rahasi	☐	☐	☐	
3) missä vietät aikaasi koulun jälkeen	☐	☐	☐	
4) missä olet iltaisin	☐	☐	☐	
5) mitä teet vapaa-aikanasi	☐	☐	☐	

LIITE 3 Kyselylomake äidin ja isän kiintymys

61. Äitini.....

	<i>Lähes aina</i>	<i>Joskus</i>	<i>Ei koskaan</i>	<i>Ei ole äitiä tai en tapaa häntä</i>
1) auttaa minua aina kun tarvitsen	☐	☐	☐	☐
2) antaa minun tehdä asioita, joista pidän	☐	☐	☐	
3) on rakastava	☐	☐	☐	
4) ymmärtää ongelmiani ja huoliani	☐	☐	☐	
5) pitää siitä, että päätän omista asioistani	☐	☐	☐	
6) yrittää määrätä kaikesta mitä teen	☐	☐	☐	
7) kohtelee minua kuin lasta	☐	☐	☐	
8) saa oloni tuntumaan paremmalta, kun olen pahoittanut mieleni	☐	☐	☐	

62. Isäni.....

	<i>Lähes aina</i>	<i>Joskus</i>	<i>Ei koskaan</i>	<i>Ei ole isää tai en tapaa häntä</i>
1) auttaa minua aina kun tarvitsen	☐	☐	☐	☐
2) antaa minun tehdä asioita, joista pidän	☐	☐	☐	
3) on rakastava	☐	☐	☐	
4) ymmärtää ongelmiani ja huoliani	☐	☐	☐	
5) pitää siitä, että päätän omista asioistani	☐	☐	☐	
6) yrittää määrätä kaikesta mitä teen	☐	☐	☐	
7) kohtelee minua kuin lasta	☐	☐	☐	
8) saa oloni tuntumaan paremmalta, kun olen pahoittanut mieleni	☐	☐	☐	